

Postoj otce k rodičovství a jeho vliv na kvalitu života dcery v partnerských vztazích

Petra Bičánková

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií
Ústav pedagogických věd
akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Petra BIČÁNKOVÁ**
Osobní číslo: **H06847**
Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Postoje veřejnosti k rodičovství a jejich vliv na
kvalitu života dětí**

Zásady pro vypracování:

Zpracování rešerše a studium odborné literatury
Vymezení pojmů a teoretických východisek k problematice rodičovství a sebepojetí dítěte
Příprava výzkumného projektu
Realizace kvantitativního výzkumu zaměřeného na postoj veřejnosti k hodnotám rodičovství
Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace
Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

KRAUS, B. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-383-3.

MATĚJČEK, Z. Co děti nejvíc potřebují. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-853-8.

MOŽNÝ, I. Rodina a společnost. Praha: SLON, 2008. ISBN 978-80-86429-87-8.

ŘÍČAN, P. Cesta životem. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-124-7.

SOBOTKOVÁ, I. Psychologie rodiny. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Pavla Andrysová, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně .....*22. 4. 2011*.....

.....*Přítalukovi / Pčlog*.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělčně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpirá-li autor takového díla udělit svolení bez vázného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci s názvem *Postoj otce k rodičovství a jeho vliv na kvalitu života dcery v partnerských vztazích* se v první kapitole vyjadřuji ke změnám, které přináší do života partnerské dvojice rodičovství, analyzuji postoje mužů k rodičovství, dále se zabývám otcovstvím v minulosti a dnes. V druhé kapitole se zaměřuji na rodinné prostředí, které hraje důležitou roli pro formování vztahu mezi otcem a dítětem, zvláštní pozornost pak věnuji vztahu otec – dcera. Ve třetí závěrečné kapitole teoretické části rozebírám vztah otec – dcera na základě teorií a výzkumů, které tento vztah objasňují. V praktické části analyzuji názory současných mladých žen na vztah k otci v dětství a v dospělosti a na kvalitu života v partnerském vztahu. Zjišťuji, jestli dceřin vztah s otcem v dětství určitým způsobem ovlivňuje její partnerský vztah v dospělosti.

Klíčová slova: rodičovství, role otce, otcovství, otec, rodinné prostředí, dcera, partnerské vztahy

ABSTRACT

In the first chapter of my bachelor thesis named *The Father's attitude to the parenthood and his influence on the quality of his daughter's life in partnerships* I comment changes the parenthood brings to the couple's life and I analyse men's attitudes to the parenthood, then I occupy myself by fatherhood in past and present. In the second chapter I focus on the family background, which is important for forming of the relationship between father and his child, with the special attention to the father – daughter relationship. And in the third chapter of the theoretical part of my thesis I analyse the father – daughter relationship with considering theories and researches, which bring out this type of relationship. In the practical part of my bachelor thesis I analyse contemporary young women opinions about the relationships they had with their fathers in childhood and in adulthood and their opinions about the quality of their partnership. The goal of my thesis is to determine whether a daughter's relationship with father in childhood has an influence on her partnership in adulthood.

Keywords: parenthood, role of father, fatherhood, father, family background, daughter, partnerships

Děkuji paní Mgr. Pavle Andrysové, Ph.D., vedoucí mé bakalářské práce, za odbornou pomoc, užitečné rady a trpělivé jednání.

Taktéž chci poděkovat své rodině, rodičům a manželovi za velkou pomoc a vstřícnost po celou dobu mého studia a psaní této práce, svým dětem za inspiraci.

Poděkování patří také všem mým respondentkám za ochotnou spolupráci.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

„Oženit se, založit rodinu, přijmout všechny děti, jež přijdou, zachovat je na tomto nejistém světě a dokonce, bude-li to možné, je trochu vést, to je podle mého přesvědčení nejzazší meta, jíž může člověk dosáhnout.“

Franz Kafka

OBSAH

ÚVOD	9
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 RODIČOVSTVÍ	12
1.1 ROLE OTCE, OTCOVSTVÍ	13
1.2 HISTORIE OTCOVSTVÍ	15
2 RODINNÉ PROSTŘEDÍ	19
2.1 KONFLIKTNÍ RODINNÉ PROSTŘEDÍ	20
2.2 FORMY RODINY	21
2.3 FUNKCE RODINY	21
2.4 VZTAH OTEC - DCERA	21
2.5 VZTAH OTCE S DÍTĚTEM PO ROZVODU	25
2.5.1 Střídavá péče	27
3 OTEC A DCERA VE VÝZKUMU	28
3.1 NEUSPOKOJENÉ POTŘEBY Z DĚTSTVÍ	28
3.2 RODIČOVSKÉ DYÁDY, RODIČOVSKÝ MODEL	28
3.3 RODIČOVSKÉ KOMPLEXY.....	29
3.3.1 Původně pozitivní otcovský komplex	30
3.3.2 Původně negativní otcovský komplex	31
II PRAKTICKÁ ČÁST	35
4 VÝZKUM	36
4.1 CÍL VÝZKUMU	36
4.2 VYMEZENÍ METODY VÝZKUMU.....	37
4.3 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO VZORKU	37
4.4 REALIZACE VÝZKUMU	38
4.5 VYHODNOCENÍ A INTERPRETACE VÝSLEDKŮ OTÁZEK DOTAZNÍKU	39
4.6 SHRNUTÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	61
5 PŘÍNOS PRÁCE PRO PRAXI	65
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	68
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	71
SEZNAM OBRÁZKŮ	72
SEZNAM TABULEK	73
SEZNAM PŘÍLOH	74

ÚVOD

Ve své práci se věnuji tématu otcovství a jeho významu v životě dítěte. Zvláště kladu důraz na vztah mezi otcem a dcerou a zjišťuji, jak ji ovlivňuje v partnerských vztazích v dospělosti. Blízký citový vztah mezi otcem a dcerou má k rozvoji nejlepší podmínky, pokud je otec fyzicky i emočně přítomný. Znamená to tedy, že úplná funkční rodina je pro dítě ideální stav, a že význam rodinného prostředí je pro utváření vztahu mezi otcem a dcerou, ale i obecně mezi rodičem a dítětem, podstatný.

Rodina se považuje za nejdůležitější mikroprostředí pro formování osobnosti dítěte. Rodiče kvalitou výchovného působení mohou ovlivnit celý jeho život. Dítě vnímá, pozoruje, jak rodiče jednájí, jak se chovají k sobě navzájem i k okolí. Vytváří si tedy určité vzorce chování, přebírá životní hodnoty svých rodičů. Vztah mezi rodiči má být pro děti vzorem pro jejich budoucí partnerský a manželský život a vůbec život ve společnosti s ostatními lidmi. Děti potřebují cítit dostatek lásky, jistotu, pochopení, důvěru, celkově dobré vztahy v rodině a to by měla funkční rodina, kde se role matky i otce navzájem doplňují, splňovat. Realita však již tak ideálně nevypadá. Výrazně vzrostl počet narozených dětí mimo manželství, hranice v roce 2010 dosáhla úrovně 40% (ČSÚ, 2011). Zjistit, kolik dětí z těchto nesezdaných partnerství zůstane pouze s jedním rodičem, je složitější. I tak statistiky dokládají, že rozvodem přišlo o jednoho rodiče za posledních pět let 149 477 nezletilých dětí, což je v průměru 29 895 dětí ročně (ČSÚ, 2011). Většina z nich je svěřována po rozvodu převážně do péče matky. Rozvod či rozchod narušuje jak výchovný proces, vztahy mezi rodiči a dětmi, tak i jejich představu o partnerských vztazích a vytvoření vlastní rodiny. Děti z dysfunkčních či neúplných rodin jsou častěji rodiči vystavováni stresujícím situacím, komunikaci, která není konstruktivní, ale spíše konfliktní. Nízká kvalita výchovného působení má negativní vliv jak na samotného jedince, tak na celou společnost.

Má práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. Část teoretická se člení do tří kapitol. V první kapitole se vyjadřuji ke změnám, které do života partnerské dvojice rodičovství přináší, analyzuji postoje mužů k rodičovství, dále se zabývám otcovstvím v minulosti a dnes. V druhé kapitole se zaměřuji na rodinné prostředí, které hraje důležitou roli pro formování vztahu mezi otcem a dítětem, zvláštní pozornost pak věnuji vztahu otec – dcera. Ve třetí závěrečné kapitole teoretické části rozebírám vztah otec – dcera na základě teorií a výzkumů, které tento vztah objasňují. V praktické části, na základě rozdělení žen do podskupin podle toho, jestli pocházejí z rodiny úplné funkční nebo dysfunkční, analyzu-

ji jejich názory a zjišťuji, jestli vztah s otcem v dětství určitým způsobem ovlivňuje jejich partnerský vztah v dospělosti. Tím, že jsem si ženy rozdělila do podskupin, mohu lépe porovnat, jak se vyvíjel vztah mezi otcem a dcerou v odlišném rodinném prostředí a do jaké míry se bude lišit kvalita partnerského vztahu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODIČOVSTVÍ

Rodičovství přináší změny nejen v každodenním životě, ale také v hodnotách a zájmech, ve vztazích, ve vnímání sebe samého i ostatních. *Zahrnuje aspekty biologické – početí, těhotenství, porod, psychologické – osobní identita, vědomí sebe jako rodiče konkrétního dítěte, interpersonální – vztahy s dětmi, partnerem, rodiči, širší rodinou, přáteli a sociálním okolím a sociokulturní – pozice matek a otců ve společnosti, sociální a ekonomický kontext rodičovství* (Sobotková, 2009).

S vynálezem antikoncepce došlo k významné změně ve vztahu k rodičovství. Žena má v rukou moc rozhodnout se, zda, kdy a kolik bude mít děti (Možný, 2008). Samozřejmě by z tohoto rozhodnutí neměl být vyloučen partner.

Ze sociologických výzkumů vyplývá, že v České republice 10% žen ve věku 18-40 let a 21,4% mužů váhá nebo nechce dítě (Rabušic, 2004, cit. dle Sobotková, 2009). Toto procento však není konečné, jelikož se mnoho partnerských dvojic pod nátlakem nejbližšího okolí nakonec pro rodičovství rozhodne. Muži se častěji přizpůsobují přání partnerky, což dokládá např. výzkum Lewise (1984; cit. dle Burgessová, 2004). Uvádí, že většina z nich se nerozhodne úplně svobodně, ale spíše pod tlakem partnerky. Mužova nechuť stát se otcem je tedy významným ukazatelem jeho pozdějšího vztahu k dětem. Touha po dítěti, nebo dozrání k volbě stát se rodičem se u každého z nás liší. Např. Levinson usuzuje, že do třiceti i do čtyřiceti let jsou *muži málo zralí ke skutečné oddanosti vůči ženě a rodině* (cit. dle Řičan, 2006, s. 262). Je pravdou, že v praxi se s těmito názory není problém setkat. Muži, kteří se stali otci spíše na popud své partnerky nebo příliš brzy, se často vyjadřují, že se dětem mnoho nevěnovali, jelikož vnitřně do této role nedospěli. Stává se, že si své pozdější otcovství v novém partnerství více vychutnávají, nebo se více věnují svým vnoučatům.

Tato volba by měla být čistě věcí obou partnerů. Sami by měli subjektivně zhodnotit, zda by rodičovství bylo více přínosem či obětí, kolik toho dokážou obětovat, aniž by později pociťovali zklamání ze svého rozhodnutí. Pokud v naší společnosti narůstá počet rodičovství bez uzavření manželství, hovoří to o možnosti názoru, že manželství považuje řada partnerů za větší závazek než rodičovství. Přičemž rodičovství na rozdíl od manželství vzít zpět nelze, je to závazek celoživotní a nezvratný.

Příchod dítěte znamená velkou změnu v partnerském životě, zvláště u prvního dítěte, kdy oba partneři nemají žádnou zkušenost s tím, co je čeká. Většina času je věnována dítěti, někdy na úkor partnerského vztahu. Tady se projeví, jak jsou partneři psychicky vyvráží,

dokážou spolu otevřeně komunikovat, vžít se jeden do druhého a být si navzájem oporou, dělat kompromisy, čelit složitým životním obdobím, brát věci s nadhledem, a také jak jim bylo umožněno v dětství vytvořit si k rodičovství postoj.

Z těchto důvodů by měla společnost víc dbát na výchovu dětí k rodičovství jak v rodinách, tak ve školách. Důležité je vést děti k odpovědnosti v intimních vztazích, rozlišovat zamilovanost od životních partnerů, s kterými budou chtít jednou založit rodinu. Zde by měla rozhodovat jiná kritéria (Rheinwaldová, 1993).

Nedá se nesouhlasit s Matějčkem (2003, s. 17): „*Mladí lidé by měli do svého očekávání od života pojmut, započítat, zabudovat požadavek, aby měli děti, které chtějí mít, s tím, s kým je chtějí mít, a v době, která je pro ně příhodná. Na své děti by měli být vnitřně připraveni!*“

Rodiče nemusí být dokonalí, stačí, aby byli dobří. Aby svému dítěti věnovali dostatek pozornosti, určili hranice a budovali důvěru. Pokud dítě rodičům důvěřuje, pravidelnými rituály si vytváří pocit sounáležitosti, nemá potřebu provokovat či jinak na sebe upozorňovat a je zde menší pravděpodobnost, že bude se svým životem experimentovat.

Ještě před 20 – 30 lety bylo pro většinu rodičů cílem vychovat s větší mírou přísnosti poslušné dítě. Dnes kladou rodiče větší důraz na otevřenost ve vztahu s dětmi, na výchovu v sebevědomého a šťastného jedince, který se bude umět prosadit ve společnosti. Většinou vycházejí z nespokojenosti s výchovou rodičů ve svém dětství a chtějí se těmto chybám vyhnout. Větší tolerance rodičů přijmout dítě jako rovnocenného partnera však přináší problémy s dodržováním hranic, s uznáváním autorit, agresivitu a neklid. O to je dnešní výchova náročnější (Lacinová, 2010; cit. dle Bacharová, 2010; Lacinová, Škrdlíková, 2008).

Problémem současné doby je také nedostatek času pro rodinu. Rodiče jsou často pod vlivem únavy a stresu z práce. V souvislosti s tímto problémem se dnes hovoří o sladění práce a rodiny a o tzv. „quality time“ - kvalitním čase. To znamená, že je důležitá kvalita stráveného času s dětmi, i když jde o velmi krátký časový úsek. Strávený čas má být neuspěchaný, kdy si jeden druhého mohou užít. K blízkému vztahu patří uvolněnost a vytváření společných zážitků, proto je tohoto času potřeba (Čechová, 2008).

1.1 Role otce, otcovství

Role otce na rozdíl od role matky prochází velkou změnou. Otec se opět začleňuje do rodinného života, co se týče citových vztahů i péče o domácnost. Tím, že se zapojuje do vý-

chovy dítěte hned od narození, má velkou příležitost formovat od počátku jeho osobnost. Ukázalo se, že základ vztahu mezi matkou a dítětem není v krmení a ochranou před tělesným nepohodlím, ale významnější fakt je, že dítě chrání před neznámým a nepřátelským cizím světem a že mu zajišťuje pocit bezpečí. Potřeba citové jistoty je jedna z nejdůležitějších lidských potřeb, kterou je nutné uspokojovat již od kojeneckého období. Je tedy jasné, že tuto potřebu může plně uspokojit jak otec, tak matka (Matějček, 1986).

Výzkum americké psycholožky Brendy Geiger (1996; cit. dle Sedláček, 2009) dokazuje tutéž skutečnost. Porovnávala rodiny, kde se primárně o dítě starala matka s rodinami, kde tuto činnost zastával otec. Zjistila, že v rodinách s tradičním uspořádáním rolí vyhledávají děti ochranu a bezpečí u matky a v rodinách, kde primární pečující roli vykonávali muži, děti automaticky vyhledávali ochranu a bezpečí u otce. Podstatná je tedy kvalita poskytované péče kompetentní osobou, kterou může být jak matka, tak otec.

Stern (1977; cit. dle Matějček, 2003) prováděl výzkumy s otci i se studenty medicíny a vždy se shodně prokázalo, že muži reagují stejně na malé dítě jako ženy. Stejně se k dítěti stavěli, dotýkali, dívali se ze stejné vzdálenosti, dokonce mluvili vyšším hlasem. Muži i ženy jsou tedy vybaveni stejnými instinkty.

Fungující vztah otce s dítětem závisí tedy jak na instinktech muže, tak na postojích k otcovství, do značné míry podmíněné sociálním učením (Matějček, 2003). Mateřství i otcovství je biologicky i sociálně odlišné. Mateřství je spojeno s větší proměnou vlastní osobnosti již těhotenstvím, matka si vytváří k dítěti postupně vazbu během devíti měsíců a narozením dítěte se tato vazba ještě umocní. Tím je ve výhodě, protože otcovství, které je více sociálně podmíněné, se má příležitost rozvinout až s narozením dítěte, a proto je tato proměna pozvolnější (Vágnerová, 2000). Proto i přístup k otcovství a roli otce se liší. Jsou muži, kteří neopustí vlastní pohodlí a aktivity, kterým se věnovali před narozením dítěte a také muži, kteří rázem vymění svůj bezstarostný život a odpovědně přijímají svou novou úlohu (Kramulová, 2010).

Vztah otce k dítěti může posílit jeho přítomnost u porodu, tito otcové si vytvoří k dítěti v prvních týdnech jeho života silnou vazbu (Koucká, 2009). „*Otcové, kteří byli přítomni porodu dítěte a drželi ho po narození v náručí, uváděli v jedné studii dokonce podobně jako matky pocitu naprostého zaujetí (engrossment) a zamilovanosti do dítěte,*“ říká Kodyšová, která se psychologií porodu zabývá (cit. dle Koucká, 2009).

Pokud otcovství zůstává opomíjeno kvůli práci, zájmům a dalším různým aktivitám, připravují se o bezpodmínečnou lásku dítěte (Leman, 2008). Jen málokteré dítě vyčítá rodičům jejich nedostatky, tak jak to bývá mezi partnery, dítě je schopno vědomě přehlížet vlastnosti, které vnímá jako nevhodné a vyhledává takové, kterých si váží.

O odlišném přístupu k otcovství se vyjadřuje i Možný (1990). Uvádí, že volnější vztah otce k dětem, pěstuje volnější vztah dětí k otci a bližší vztah s matkou. Matka projevuje-li více zájmu o jejich volný čas, školu atd., mají i děti k matce více důvěry a spíš si s ní povídají a radí. To vypovídá o úpadku otcovy autority a často špatných vztahů s otcem.

Pro vytváření vzájemných blízkých vztahů je potřeba, aby dítě bylo s otcem pokud možno v co nejtěsnějším kontaktu. Je nutná tedy jak fyzická blízkost, tak i ta psychická. Pokud otec s dětmi není z nějakého konkrétního důvodu dlouhodobě v kontaktu a neprožívá s nimi běžný život, jsou rodinné vztahy spíš nesouměrné. Dítě tedy může dávat přednost více matce, nebo osobě, která se mu pravidelně, s láskou věnuje (Satirová, 1994).

I když přibývá otců, kteří mají větší zájem podílet se na výchově svých dětí, stále ještě málo z nich zůstává s dítětem na rodičovské dovolené. Důvodem může být např. vyšší plat než má partnerka. Těhotenství umožňuje matce lépe se připravit na svou novou roli, ale neznamená to, že její péče o potomky musí být jednoznačně lepší. Dalo by se použít výrazu jiná. Děti s otci mohou zažívat různá dobrodružství, která by v přítomnosti matek třeba vůbec nezažila. Matka se snaží získat pozornost, blízkost, tělesný a oční kontakt, pečují o komfort, zato otec více experimentuje, je aktivní, více riskuje a pro dítě tím víc záživnější. Proto může docházet k problémům v partnerských vztazích, jelikož žena – matka považuje svůj přístup za lepší a chce, aby tak postupoval i muž – otec (Kramulová, 2009).

Muži se dnes mnohem více zabývají, jak se zapojit do péče o dítě. V mnohem větší míře také sami uvažují nad vztahem s dítětem a jak dobrého vztahu dosáhnout. Angažovanost a rodičovská pozice mužů v rodině hrají velkou roli při utváření jejich identity (Chmelařová, 2008).

1.2 Historie otcovství

Význam otce a jeho postavení v rodině se v historii vyvíjely spolu se změnami ve společnosti (Chmelařová, 2008).

Aristoteles jako první odvodil manželskou a otcovskou autoritu muže, kterou považoval za oprávněnou, neboť byla založená na přirozené nerovnosti mezi lidmi. V antice pokračovala

tradice otcovské nadřazenosti. Otec měl ve své rodině absolutní moc. Mohl rozhodnout o životě svých dětí a jejich budoucnosti. I od dob antiky tradice otcovské nadřazenosti přetrvávala a jen velmi pomalu slábla. Otec měl sice stále rozhodující právo, ale postupně mu zákony v jednotlivých zemích určovaly o děti se hmotně starat (Chmelařová, 2008).

Ve středověku do vývoje otcovství významně zasahuje křesťanství. Křesťanské manželství se stalo základním kamenem hierarchizované společnosti. Za příklad otcovské lásky byl prezentován Josef, adoptivní otec Ježíše. Přibližně od 15. -17. století je dochováno mnoho ilustrací, jež Josefa zobrazují jako laskavého pečovatele. V 17. století je již zobrazován jako ochránce Marie a živitel, v 18. století jako přemýšlivý muž, který se modlí či studuje (Burgessová, 2004).

Přibližně do konce 18. století měl otec stále ještě hlavní postavení v rodině. V 17. a 18. století pracoval muž po boku své ženy v hospodářství, na trhu nebo v obchodě, v přítomnosti svých dětí, které pomáhaly a pak i přebíraly hospodaření svých rodičů. Rodina byla jednotkou, která zajišťovala potřeby všech svých členů společnou prací. Preindustriální společnost, díky práci doma nebo v jeho blízkosti, zajišťovala muži pozici, ze které se mohl aktivně zapojovat do výchovy svých dětí. V této době, před počátkem průmyslové revoluce, byli otcové považováni za důležitější v péči o dítě a jeho výživu a růst, vzdělávání a vývoj než matky. U starších dětí potom byl otec odpovědný za jejich morální a náboženské poučení a připravoval je na povinnosti, které je čekaly v dospělosti. Tento důraz na otcovskou roli byl opřen především o přesvědčení o racionalitě muže, jeho schopnost kontrolovat své emoce, a také o to, že právě on je pro dítě reprezentantem kultury. Byl naprosto nadřazen matce ve věcech vedení dítěte (Chmelařová, 2008).

K velkému otřesu otcovské pozice došlo vlivem industrializace. Zoja (2005, s. 159) označuje období průmyslové revoluce za „nejtemnější hodinu otcovství“. Pod vlivem historických, kulturních a sociálních proměn v evropské společnosti začala role otce oslabovat. V průběhu posledních dvou století ztratil muž téměř všechny své tradiční role. Přestal být ochráncem a pečovatelem, přestal děti vychovávat a předávat jim morální zásady. Všechny důležité funkce v rodině, zodpovědnost za domácnost a výchovu a péči o děti, postupně začíná přebírat matka, jelikož otec je nucen pracovat celý den mimo domov (Chmelařová, 2008). Taktéž Burgessová (2004) uvádí, že během 19. století otcovství ztrácelo svou pozici a vliv na rodinný život kvůli zaměstnání odděleného od domova. Tím ženy přebíraly funkce, které dříve otce s dětmi spojovaly.

Rodina dostává nový charakter. Svět se rozdělil na dvě nesoudržné sféry, na soukromou sféru rodinnou, jež je hlavní doménou matky a veřejnou a profesionální sféru, která je výsadou mužů. Muži ztrácejí s dětmi kontakt, z otce se stává vzdálená osoba, o jejíž práci děti téměř nic neví. Společnost postupně došla k názoru, že matky dokážou lépe uspokojovat potřeby především malých dětí více než muži, taktéž vzdělání dětí se stalo jedním z úkolů matky. Otec zůstal pouze formálně hlavou rodiny. Díky tomu se muži začali více realizovat ve své práci, která byla většinou daleko od domova. Zaměřil se na své individuální zájmy a pracovní úspěchy. Hodnota domova a rodičovství se pro ně stávala méně důležitou (Chmelařová, 2008).

Na počátku 20. století byly všeobecné úvahy o rodičovství do značné míry ovlivňovány psychoanalytickou teorií Sigmunda Freuda. Freud otce ve svých teoriích považoval za důležitého činitele ve vývoji dítěte jako sociální bytosti. Jeho následovníci se více zabývali vztahem matky a dítěte. V centru zájmu byly nejranější fáze vývoje dítěte, tedy symbiotický vztah matky a novorozence. Z tohoto intenzivního intimního vztahu byl otec na poměrně dlouhý počáteční úsek života dítěte téměř úplně vyloučen, protože se předpokládalo, že matka dokáže adekvátně reagovat na potřeby dítěte. S tím souvisí i tzv. kult mateřství, který je založen především na dvou základních předpokladech. Za prvé, že ženy jsou od přírody lepšími rodiči než muži, za druhé, že matky jsou pro děti důležitější než otcové. Tento názor je dodnes velmi hluboce zakořeněn (Chmelařová, 2008).

Po válce, v 50. letech 20. století, přispěl významnou teorií vazby mezi matkou a dítětem anglický pediatr a psychiatr John Bowlby. Ve svých studiích zdůrazňoval závažné důsledky na charakter dítěte jeho odloučením od matky. Později sám uznal, že se zmýlil, když uvažoval pouze o důležitosti přítomnosti matky a otce stavěl na okraj, spíše jako ochránce a zabezpečovatele (Možný, 2008).

Díky výzkumům se potvrdilo se, že otec je stejně významný i v raných fázích života dítěte a má schopnosti a předpoklady poskytnout dítěti stejnou péči jako matka. Výraznějším protestem proti kultu mateřství byl až v roce 1975 článek Michaela Lamba. Jeho práce dokazuje, „že rodič, který se nejvíc věnuje dítěti, stává se hlavním objektem přilnutí, bez rozdílu pohlaví...“ (Chmelařová, 2008, s. 32).

Za přelomové období se považují 70. léta. Začíná se zvyšovat zájem o otcovskou roli z pohledu odborníků a zkoumání vlivu otců na vývoj dítěte. Začala se narušovat dosud poměrně stabilní pozice muže a otce ve společnosti, který jelikož byl do jisté míry vylou-

čen ze vztahů se svými dětmi, nacházel své místo alespoň ve sféře veřejné. Dle odborníků se hovoří o krizi otcovství, v jejímž rámci dochází ke zmatení rolí muže a otce. *„Setkáváme se s úvahami o tichém konfliktu mezi požadavky společnosti a individualitou jedince, mezi stereotypními přesvědčeními o povaze mužnosti a vyjadřovanou touhou žen po muži oproštěném od těchto stereotypů, ale také s nepřiliš nahlas vyslovovanou nespokojeností samotných mužů se současným způsobem rodinného zřízení a jejich pozicí v něm“* (Chmelařová, 2008, s. 33).

Konec 20. století nabízí nové rodičovské přístupy a způsoby jeho prožívání. Mluví se o novém otci, který se od toho starého odlišuje především tím, *„že nemá potřebu definovat svou mužskou identitu v opozici vůči identitě ženské a bez obtíží přijímá pečovatelské úlohy, které k rodičovství patří“* (Chmelařová, 2008, s. 34). Nedá se říci, že tento typ otce ve společnostech převládá, ale můžeme mluvit o určitém vzorci, který se začíná objevovat (tamtéž).

2 RODINNÉ PROSTŘEDÍ

Rodinné prostředí má na vývoj dítěte, kvalitu vztahů s rodiči i vztahy s ostatními ve společnosti významný vliv. Dítě potřebuje pro svůj zdárný vývoj stabilní rodinné prostředí, rozvážené a vyrovnané rodiče, s kterými se může bez problémů identifikovat. Pokud dokážou své problémy, spory, nenadálé situace apod. řešit racionálně, učí dítě tímto způsobem řešit své vlastní budoucí problémy v partnerství či manželství (Matějček, Dytrych, 2002).

Satirová (1994) uvádí, že ve své terapeutické praxi s rodinami neustále narážela na čtyři faktory, které vedly k rodinným potížím, a kterými se opakovaně zabývala. Jsou to: sebehodnocení, komunikace, pravidla – rodinný systém, společenská vazba – způsoby chování mimo rodinu.

Vědomí vlastní hodnoty dítěte se může vyvíjet především v prostředí, kde je respektována vlastní individualita, nechybí projevy lásky, děti se nemusí bát o svých citech a názorech hovořit, komunikace je otevřená chyby slouží k poučení, pravidla se přizpůsobují změnám (např. vývoji dítěte) a zodpovědnost je samozřejmá např. plněním slibů (Satirová, 1994). V tomto případě můžeme hovořit o funkčních (Matoušek, 1993), dobrých (Satirová, 1994) rodinách. Děti z těchto rodin mají pocit vnitřní spokojenosti a díky tomu, jsou láskyplné, fyzicky zdravé a schopné (Satirová, 1994). Skyner (1995; cit. dle Sobotková, 2001, str. 70) uvádí tyto znaky fungující rodiny: *vyvážení blízkosti a autonomie, schopnost adaptace, zvládání změn a ztrát, schopnost kooperace, jasná komunikace, vysoká úroveň humoru a radosti v rodině, věrnost nikoli jako obecný morální princip, ale jako vědomá osobnostní volba, afiliativní postoj k druhým, k sociálnímu okolí.*

Komunikace pro rozvoj vztahu musí být upřímná a jednoznačná, aby mohla vést k důvěře. Když dítě dosáhne přibližně pěti let, získá již podstatné zkušenosti s komunikací. Vytvořilo si představu o sobě, co může čekat od ostatních lidí a jaké jsou jeho možnosti na tomto světě. Pokud tyto závěry nezvrátí něco zásadního, stává se toto poznání v dětství základem pro zbytek jeho života (Satirová, 1994).

Svou vlastní hodnotu tedy získává dítě zkušeností a zážitky s lidmi okolo sebe. Prvních pět nebo šest let je sebeúcta dítěte formována především rodinou. Pak vstupují do hry další vlivy např. škola, kamarádi, avšak záleží na vlastním pocitu hodnoty, kterou dítě doma získalo, aby dokázalo čelit neúspěchům, s kterými se ve škole nebo mezi kamarády setká. Pak i úspěšné dítě může trpět pochybnostmi o vlastní hodnotě, pokud se v rodinném prostředí setkala nebo setkává s negativní zkušeností (Satirová, 1994).

2.1 Konfliktní rodinné prostředí

Pokud dítě vyrůstá v konfliktním prostředí, přijímá rozporné informace, které mu neumožní dostatečně se v životě zorientovat a vytvořit si správný žebříček hodnot. Příkladem je dítě, které je používáno jako prostředník rodičovských sporů, jako někdo, kdo má usmířovat hádající rodiče. Tato role soudce dítěti neprospívá, vyvolává pocity napětí, úzkosti, neklid, což často vyústí v neschopnost koncentrovat se a mít pozitivní pohled na život. Stav nejistoty plodí úzkost a ta agresí. Jedním z nejagresivnějších typů chování je mlčení. Jelikož je dítě citlivé k vnímání atmosféry v rodině, konflikty mezi rodiči oslabují jeho pocity jistoty a bezpečí (Matějček, Dytrych, 2002).

Děti se v konfliktním, neharmonickém prostředí častěji cítí bezcenné, vyrůstají v prostředí, kde nefungují pravidla, komunikace je na špatné úrovni, nejsou učeny mít svůj názor, chyby se kritizují či trestají, vyčítá se odlišnost, nemají možnost naučit se zodpovědnosti. Takové děti jsou vystaveny riziku destruktivního chování vůči sobě i ostatním (Satirová, 1994). Negativní zkušenosti, pocity méněcennosti se přenášejí do dospělosti a ovlivňují kvalitu života po stránce partnerské, profesní, společenské i rodičovské. Do jaké míry na něho prostředí nepříznivě působí, jak je odolné, poznáme, až na jakou životní dráhu se vydá. Také samotní rodiče nejsou jediní, kdo jeho osobnost ovlivní, i když jsou těmi nejdůležitějšími. Dítě má sourozence, širší rodinu, kamarády, školu, tedy je zde podíl dalších faktorů, které mohou nepříjemné a konfliktní situace v rodině zmírnit. Dítě může být navzdory okolnostem silná osobnost a dokáže lépe čelit nepříznivé situaci v rodině, aniž by na něho měla zásadní vliv. Jedná se o resilienci. Dítě dokáže vzdorovat ohrožení či zatížení díky svým osobnostním vlastnostem, jako je např. aktivnost, svědomitost, spolehlivost, extroverze, pozitivní přístup k životu, přívětivost, citová stabilita – odolnost (Matějček, Dytrych, 2002).

Abychom si ochránili své duševní zdraví, většinou na špatné věci rychleji zapomínáme než na ty hezké. Děti přijímají život takový, jaký je. Až těsně před pubertou jsou schopny introspekce, čili určitého sledování svých vlastních prožitků, srovnávání, hodnocení své vlastní životní situace. Do té doby si neuvědomují, že se o ně rodiče nestarají, jak by měli, že třeba strádají (Matějček, Dytrych, 2002).

2.2 Formy rodiny

Rodina má různé formy, z hlediska úplnosti bývá označována jako (Musil; Musilová, 2008, s. 16):

ÚPLNÁ RODINA – společné soužití rodičů a dětí (patří sem i děti osvojené)

DOPLNĚNÁ RODINA – soužití jednoho rodiče vlastního a jednoho nevlastního s dětmi jednoho či druhého, do rodiny mohou přijít i děti nového páru

NEÚPLNÁ RODINA – soužití jednoho rodiče s dětmi

2.3 Funkce rodiny

Rodina je hodnocena podle toho, jakým způsobem jsou plněny její základní funkce. Označujeme ji tedy jako rodinu (Kraus, 2008, s. 80):

FUNKČNÍ – plní přiměřeně všechny své funkce

DYSFUNKČNÍ – jednu nebo více funkcí neplní dostatečně, ale celkový život rodiny není zásadně ohrožen

AFUNKČNÍ – rodina nezvládá své základní funkce, je zde zásadně narušen socializační vývoj dítěte

Rodinnými funkcemi jsou (Kraus, 2008, s. 81-83):

- 1) Biologicko-reprodukční funkce – společnost potřebuje pro své perspektivní fungování zajištění určité míry porodnosti
- 2) Sociálně-ekonomická funkce – rodina je významným prvkem ekonomického systému společnosti, tím, že podává výkon a zároveň je spotřebitelem
- 3) Ochranná funkce – jde o zajišťování životních potřeb – biologických, hygienických, zdravotních – všech členů rodiny
- 4) Socializačně-výchovná funkce – rodina má učit dítě základním návykům a způsobům chování běžné ve společnosti
- 5) Emocionální funkce – zásadní pro zdravý vývoj jedince

2.4 Vztah otec – dcera

Otec bývá často nazýván „první láskou“ své dcery. Je tím, kdo má rozhodující vliv na její sebevědomí. Otec učí racionalitě a řešení problémů. Dává dceři možnost poznat, jací muži jsou a jak se k nim chovat (Lipinská, 2009). Podobně uvádí i Leman (2008), že vztah dcery k otci ovlivňuje její vztah k jiným mužům, dále pak, že partnerský vztah dcery častěji víc vypovídá o vztahu k otci než o vztahu k matce. Identifikace s rodičem stejného pohlaví slouží jako vzor a pochopení mužského či ženského principu. Rodič opačného pohlaví slouží k sexuální diferenciaci (Corneau, 2000).

Tento vztah je jedním ze základních činitelů, které ovlivňují schopnost ženy těšit se úspěšnému životu a manželství (Leman, 2008, str. 9). Sociolog Popenoe (cit. dle Leman, 2008) vyjadřuje názor, že kdyby se otcové více zajímali o život svých dcer, jen menšina z nich by končila v patologických partnerských vztazích. Podobně se vyjadřuje Corneau (2000), že traumata způsobená otcem, jsou pro dcery traumatem vztahovým a citovým. Hledání partnera se stává prvořadou záležitostí, protože nemají jistotu, jestli se nějaký najde a často je tento pocit dovádí v milostných vztazích k toleranci i zcela nevhodných situací.

Dodejme, že je důležité, aby otcové měli vztah bez známek patologie i s matkou dcery. Tzn., že velkou úlohu zde hraje např. úcta mezi otcem a matkou, které je dcera přítomna a ovlivňuje její postavení v budoucích partnerských vztazích.

Pro vytvoření kvalitních partnerských vztahů je tedy důležitý blízký vztah s rodičem opačného pohlaví. Protože zkušenost s rodiči opačného pohlaví nás učí, jak to v životě funguje mezi mužem a ženou a nenutí nás tolik k exploraci v partnerských vztazích. Aby blízký vztah mohl vzniknout, je zapotřebí důvěry a jistoty. Jde o dlouhodobý proces, který získáme jedinečně společnou interakcí, prožíváním pozitivních i negativních zážitků. Pro dceru bude daleko složitější důvěřovat mužům, pokud nemůže důvěřovat otci nebo pokud otec od rodiny odejde.

Důležitý je také celkový postoj společnosti a její naklonění k tomuto vztahu. Jestliže je tedy přístup společnosti lhostejný nebo negativní k blízkým vztahům dcery a otce, pak se mu přiznává jen velmi malý význam (Burgessová, 2004).

Častá fyzická nepřítomnost otce, kritika otce či otec, který svým chováním nedá šanci dceři samostatně se rozhodovat, zanechává v její duši pocity méněcennosti. Ty vznikají, pokud tu pro ni otec není nikdy, když ho potřebuje, vše je pro něho důležitější než ona. Pod tíhou

kritiky si nebude v očích otce nikdy připadat dost dobrá. Taktéž rozmazlením dcery oslabíme její charakter. Může se naučit manipulaci, které bude ve svůj prospěch využívat, aby dosáhla všeho, čeho si umane (Leman, 2008).

Přínos pozitivní angažovanosti otce ve výchově dítěte lze měřit po celou dobu jeho vývoje. V dospívání dítěte se to projeví tím, jak je schopno sebeovládání, sebeúcty, jak je sociálně obratné. Dobré vztahy dospívajících s otcem se zobrazují např. na větší zodpovědnosti nebo lepší spoluprací s rodiči (Burgessová, 2004)

Otec emočně nepřítomný, který nevěnuje dceři dostatečnou pozornost a výchovu podceňuje, rovněž ovlivňuje její psychický vývoj. Nedostatek pozornosti kompenzuje malé dítě zlobením, aby ji upoutalo, ovšem čím je starší, tím se problematické chování stupňuje. Tento typ otce většinou nemá potřebu přiblížit se dítěti tím, že vstoupí do jeho světa, zajímá se o to, co baví jeho dítě, tráví spolu volný čas apod. Většinou jen požaduje bezproblémové chování (Leman, 2008). Od nedostatku pozornosti se odvíjí i způsob komunikace mezi dcerou a otcem. Komunikace se stává jen formální záležitostí, není dostatečně otevřená a dcera má zábrany mluvit o svých pocitech, pokud nemá jistotu, že jí otec správně pochopí. Témata, která souvisí s prožíváním lásky, sexu, intimních problémů, ale třeba i problémy ve škole, z nedostatku důvěry, opory, pochopení raději s otcem nikdy neotevře.

Otevřená komunikace v dětství je přitom velmi důležitá, protože jedince nenutí učit se manipulativnímu jednání (vzbuzovat pocit viny, svádět vlastní vinu na druhého apod.), ale naopak nebojí se vyjádřit vlastní názor a city projevit. Má-li se člověk rád, nebude dělat nic, co by jeho nebo druhé ponižovalo, uráželo, ničilo, ani na nikoho svalovat svou vinu (Satirová, 1994).

Dcera, která trpí nedostatkem otcovy pozornosti, se může zaměřit na svou osobu a snažit se dosáhnout výborných výsledků např. ve své profesi, ve svých schopnostech, ukázat svou výjimečnost. Jelikož má problém navazovat citové vztahy, zaměří se na činnost, kde vynikne její individualita. Motivací však nebývá pocit naplnění, ale strach, že nemá žádnou hodnotu (Leman, 2008). *Otcova bezpodmínečná pozornost těsně souvisí s dceřinou sebevěrou, zatímco byl zjištěn jen velmi slabý vztah mezi dceřinou sebevěrou a matčinou pozorností* (Forsman, 1989; cit. dle Leman, 2008, s. 41).

Narušený vztah mezi otcem a dcerou může mít vliv na dceřin vztah se svými dětmi. Často kritizovaná dcera bude mít tendenci kritizovat i své vlastní děti a tím snižovat jejich mínění

o sobě (Leman, 2008). Vytvoří se tedy jakýsi koloběh, pokud si neuvědomíme, že dítě máme milovat takové, jaké je a ne, jaké bychom ho chtěli mít.

Milovat bezpodmínečně, je také dovolit dítěti selhat, aby pochopilo, že je máme rádi za všech okolností. Dcera by měla cítit, že je pro otce jedinečná, ne pouze průměrná, že z ní má radost a podporuje ji, protože je jeho dcera, ne proto, že si to za něco zaslouží. Žena potřebuje mužské uznání (Leman, 2008), a pokud otec dceru takto ubezpečuje, vytváří si zdravé sebevědomí, které jí pomůže tolerovat vlastní nedostatky, aniž by se jí hroutil svět. Má větší předpoklad, že se nenechá, např. partnerem, manipulovat.

Může se stát, že do vztahu otce a dcery bude vědomě negativně zasahovat matka, což je samozřejmě pro vztah škodlivé. Postoj matky může mít zásadní vliv na otcův podíl na výchově. Otcové se většinou v případě negativního chování matky stáhnou pro klid v rodině. Naopak si musí uvědomit, jak je důležitá jejich pozornost již od narození, a že se tedy nesmí nechat odradit zůstat aktivní (Leman, 2008). Na tuto skutečnost upozorňuje např. i Bakalář (2008), že matka se může snažit vytěsnit otce z citového života dětí. Určitých náznaků si otec v začátku nemusí ani všimnout, matka však využívá vytěšňovacích praktik, aby děti výhradně vlastnila. Snaží se omezit kontakty otce s dětmi tak, aby se obracely pouze na matku, jako by otce ani neměly, na partnerovy otázky odpovídá otráveně a stručně, signalizuje, aby se dál již neptal, dochází k urážkám, nepřátelství, vytváří se tzv. syndrom zavrženého rodiče. Chování matky může souviset s její intelektuální i emocionální nezralostí, tudíž touží vše vlastnit (i dítě), o všem rozhodovat, vítězit, nebo jde o nápodobu chování a jednání její matky.

Dcera, která si nevytvoří dobrý obraz sebe sama z důvodu, že neměla otce, nebo jí otec nedokázal podporovat, bude pravděpodobně v partnerských vztazích postrádat oporu i u svého partnera (Leman, 2008). Její nízké sebevědomí způsobuje, že si vybírá muže, kteří si jí neváží. Pokud dokáže s takovým člověkem žít, je to důkaz, že nemá ráda sama sebe (Corneau, 2000).

Přítomnost otce a jeho angažovanost ve vztahu s dcerou je důležitým faktorem jejího budoucího postoje k mužům i partnerství. Dcera, která nemá pozitivní vztah k otci v dětství před dospíváním, během něho i po něm, má sklon k pocitům nejistoty ve vztazích k mužům. Dcery vyrůstající bez otce trpí více pochybnostmi o sobě a hůře hledají uspokojení v lásce. Pokud prožijí vřelý citový vztah se svým otcem, zvyšuje se možnost vytvoření úspěšného partnerského vztahu (Biller; Salter, cit. dle Černá, 2000). Dcera, která se naučí

důvěřovat svému otci, bude se svým partnerem jednat otevřeně. Otcova důsledná výchova a bezpodmínečná láska pomohou dceři dospět ve zralou, sebevědomou ženu. Bude se cítit svobodným a rovnocenným partnerem, nebude mít strach mluvit o svých citech, nebude mít důvod maskovat svojí zranitelnost, protože svému partnerovi bude přirozeně důvěřovat (Leman, 2008).

2.5 Vztah otce s dítětem po rozvodu

Rozvod manželství a rozpad rodiny je jedním z nejsložitějších období jak pro rodiče, tak i pro děti. Je psychicky velmi náročný a jeho důsledky mohou zúčastněné ovlivnit po celý další život. Reakce dítěte na rozvrat (období, jež předchází rozvodu) či rozvod v rodině je různá, závisí na věku, vývojovém období jeho osobnosti, také na pohlaví, ale neznamena, že by dítě tímto obdobím nijak netrpělo. Dítě se ocitá pod psychickou zátěží, jejíž důsledky nemusí být včas rozpoznány. Nemusí se projevovat hned, ale až za určité období, třeba v dospělosti. Rozvod často neukončí konfliktní situaci, dítě dále musí zažívat stres a napětí, a to díky atmosféře, která mezi rodiči panuje, většinou se ocitá v roli prostředníka, přes kterého rodiče řeší své spory, je vystaveno situaci, ať si vybere, s kým chce dál po rozvodu rodičů žít apod. (Matějček, Dytrych, 2002).

Rodiče se snaží vykompenzovat dítěti fyzickou nepřítomnost materiální náhradou. Snaží se mu splnit každé přání. Ochuzují ho o zážitek jako je radost z naplnění, počkat si a umět se na něco těšit, splnit si cíle postupně. Příliš mnoho materiálních náhrad může mít za následek, že si nevytvoří k ničemu citový vztah, ale pouze povrchní zájem, což ho zase ochudí o pocity skutečného štěstí. Dítě však daleko víc než všechny tyto náhražky, potřebuje pocit jistoty a bezpečí, racionálně uvažujícího rodiče, na kterého je spolehnutí. Svou nejistotu projevuje nežádoucím chováním v podobě provokací, prosazováním různých i nelogických nápadů, agresivitou, neurotickými projevy atd. (Matějček, Dytrych, 2002).

Šťastně ženatí muži mají pozitivnější vztah a pevnější vazbu k dětem než muži nespokojeni v manželství. Tyto děti jsou pak více ohroženy, že se po rozvodu rodičů rozpadne i jejich vztah s otcem. Muži z nespokojených vztahů mají totiž tendenci se stahovat do pozadí (Burgessová, 2004).

Dudová (2007) na základě svého výzkumu potvrzuje, že mnoho otců po rozvodu na svou roli rezignuje. Na jejich reakci mají vliv i veřejné instituce a veřejné mínění. Úloha otce je po rozvodu ve společnosti chápána a redukována pouze na placení výživného a omezený

styk s dítětem, což mu v naplnění role brání. Pokud dojde k omezení kontaktů na minimum, výsledkem je postupné ochlazení vztahů až třeba úplné vymizení. Po rozvodu je organizace času a kontaktů s dítětem nutná. Otec sice přichází o každodenní okamžiky péče o dítě, ale svůj čas si na rozdíl od dřívějška mohou užít sami bez asistence bývalého partnera. Otci však na celodenní péči o dítě nemusí být z předchozího manželství zvyklí, a proto častěji rezignují, pro některé znamená obohacení a prohloubení vztahu k dítěti.

Blízký citový vztah, porozumění a důvěrnost panující mezi otcem a dítětem předpokládá i fyzickou a časovou dostupnost. Závisí na množství a charakteru společného času. Vypovídá o tom, jak významné postavení mají jeden pro druhého. Mnozí muži si uvědomují, že pokud dřív netrávili se svými dětmi mnoho času, připravili o určitou blízkost s nimi, kterou nelze jen tak nahradit. Způsob, jak blízkost mezi otcem a dítětem budovat, je fyzický kontakt např. hra, sport atd., komunikace mezi otcem a dítětem, která může nabývat důvěrného až intimního charakteru. Dalším faktorem je vzájemná dostupnost to, že dítě může kdykoli přijít otce navštívit doma i v jeho zaměstnání, když potřebuje (Dudová, 2007).

Většina otců je přesvědčena, že vztah s dítětem nemůže být plnohodnotný, když se s ním nevidají každý den. Vadí jim, že ztratili společné každodenní rituály. Na druhou stranu jsou ale i muži, kterým občasné kontakty vyhovují a dovedou je lépe využít k budování vztahu než každodenní přítomnosti. Jedná se o ty otce, kteří si před rozvodem nevytvářeli osobní nezprostředkovaný vztah se svým dítětem, netrávili s ním tolik času. Nynější společný čas mu připadá vzácnější tím, že se vidí méně, takže jej chce skutečně využít. V otázce této vzájemné dostupnosti hrají důležitou roli kontakty, které otec s dítětem udržují mimo návštěvy - telefonáty, textové zprávy, e-maily. Z tohoto hlediska je úloha moderních technologií prospěšná, jelikož umožňuje být dítěti kdykoli k dispozici (Dudová, 2007).

Rodičovství je trvalé a rodiče by si měli být vědomi, že rozvodem byl ukončen pouze jejich vztah, ne vztah s dítětem. Pro dítě je ve většině případů prospěšné, pokud má kontakt s oběma rodiči. Z toho důvodu je žádoucí, aby mezi sebou nepěstovali nenávisť či nepřátelství a nenarušovali svými postoji vztah dítěte k jednomu či druhému rodiči např. naváděním dítěte proti němu. Pokud jim jde především o dobro dítěte, mají touto cestou možnost to dokázat, protože uchovat si dobré mínění o rodiči má vliv na identitu dítěte a další vývoj jeho osobnosti. (Matějček, Dytrych 2002).

Vytvořit optimální podmínky pro vzájemný kontakt dítěte s druhým rodičem by mělo být samozřejmostí. Dítě bývá ve většině případů svěřeno matce a s otcem si stanoví tzv. návštěvy. I když je pro dítě optimální mít jeden domov, v tomto případě je schopno zvyknout si na dvě různá prostředí, ale tyto prostředí musí být pro něho příjemná a bezpečná. Nebude se dobře cítit s rodičem, který při každé vhodné příležitosti bude nevhodně mluvit o druhém rodiči a naopak. Rodič, kterému dítě svěřeno do péče nebylo, by se proto měl v zájmu dítěte i vzájemných vztahů snažit trávit s dítětem více času než pouze o víkendech. Měl by využít prázdnin a volna, které dítě má, jen tak si užijí tzv. běžný život, běžný denní režim. Dítě má možnost spíš vnímat druhého rodiče víc jako pečovatele a vychovatele a je schopno si lépe udržet citový vztah k němu, pokud spolu mohou být delší časové úseky. Na dítě příznivě působí, když se rodiče se svou novou životní situací smíří, zlepší se jim nálada apod. Většinou se tak ale stává, když si najdou po rozvodu nového partnera, což pro dítě zas tak jednoduché být nemusí. Je to opět zásah do jeho identity. Dává si otázky, jestli je pro rodiče ještě důležité, snaží se upoutávat jejich pozornost různými způsoby apod. Lépe přijímají nového partnera mladší děti a spíš dívky než chlapci, přičemž za nejsložitější období k přijetí partnera je střední školní věk, tzn. mezi 8-13 lety (Matějček, Dytrych, 2002).

2.5.1 Střídavá péče

Střídavá péče má výhodu, že dětem umožní zachovat si vazby k oběma rodičům. V takovém případě je spolupráce a domluva rodičů nutná. Rozpad rodiny znamená pro dítě narušení jistoty a častý a pravidelný kontakt s oběma rodiči nalézt opět tuto jistotu umožní. Při rozhodnutí pro tuto variantu je podstatné, aby si rodiče byli geograficky blíží, aby dítě mělo možnost chodit pouze do jedné školy (Těthalová, 2009).

3 OTEC A DCERA VE VÝZKUMU

Zkoumání vztahů mezi rodiči a dětmi a jejich vliv na identitu a partnerské vztahy má kořeny v hlubinné psychologii, jejímž hlavním znakem je, „že za běžnými projevy našeho prožívání, usilování a jednání hledá hlubší vrstvu působících činitelů, které tyto projevy ovlivňuje či ovládá. Těmito činiteli mohou být naše dřívější zážitky – city, pohnutky, které jsme si nepřipustili a potlačili je“. Např. u dítěte je běžným jevem, že muselo v sobě potlačit silné city či pohnutky vůči rodičům (Helus, 2003, s. 19). Průkopníkem zkoumání vlivů na psychický vývoj dítěte se považuje Freud. Na něho navázal Jung, zakladatel analytické psychologie, zabývající se otázkami mužství a ženství a jeho koncepcí animus, anima. Pokračovateli analytického směru Junga, jsou v současnosti Corneau (2000), Kast (2004), kteří se zaměřili na zkoumání rodičovských komplexů a jejich vlivu na budoucí partnerské vztahy, také např. Willi, Dicks zdůrazňující vliv neuspokojených potřeb v dětství na manželství (Kratochvíl, 1985) a Šípová, která provedla rozsáhlý výzkum vlivu rodičovského modelu na manželství (Kratochvíl, 1985). Blíže teď tyto názory rozvedu.

3.1 Neuspokojené potřeby z dětství

Dicks a Willi (1967; 1975; cit. dle Kratochvíl, 1985) se zabývali narušenými manželstvími, kdy jeden nebo oba partneři měli přetrvávající potřeby, které v dětství nebyly uspokojeny jejich rodiči. V manželství se pak často tyto nedořešené konflikty opakují. Partneři se k sobě chovají jako k dřívějšímu objektu, opakují se tedy infantilní situace, které zůstávají nadále nevyřešeny. Jeden z partnerů, nebo oba, kladou na druhého nesplnitelné požadavky, které si vysnili, pocházejí z infantilních přání ideálu otce či matky. Je tedy nutné upozornit na podobnost mezi dřívějšími vztahy k rodičům a partnerskou/manželskou situací.

3.2 Rodičovské dyády, rodičovský model

Rodičovské dyády patří k nejznámějším faktorům ovlivňujících stabilitu rodinného systému. V manželství/partnerství se vyskytuje tendence opakovat model rodiny orientační. Soulad ve vztahu ve velké míře ovlivňuje, zda jsou oba modely shodné či rozdílné. Šípová (1977, 1985; cit. dle Kratochvíl, 1985, s. 18-19; Šulová, 2007) zkoumala na základě Learyho testu interpersonálních vztahů manželské dvojice a své výsledky vyhodnotila takto:

- 1) Dítě přejímá roli rodiče stejného pohlaví, výhodou je, pokud může tuto roli bez výhrad přijmout, odmítnutí role ho zbavuje jistoty.

- 2) Volbu partnera ovlivňuje obraz rodiče opačného pohlaví. Harmonie ve vztahu se odvíjí podle toho, zda dítě rodiče opačného pohlaví akceptuje, imponuje mu a výběr uskuteční podle jeho vzoru, v opačném případě se stává partner s podobnými vlastnostmi neakceptovaného rodiče zdrojem negativních reakcí. Pokud zvolí partnera v protipólu, i tato volba přináší konflikt, protože citově se nemůže smířit s odlišnými vlastnostmi partnera a chová se k němu tak, jako by předobrazu odpovídal.
- 3) Model rodiny rodičů v hlavních obrysech určuje model rodiny prokreační. Tyto tendence bude partner mít, i když ho v dětství daný model traumatizoval. Manželství partnerů z rodin s odlišnými protikladnými modely trpí bojem o moc. Pravděpodobnost harmonického soužití je tím vyšší, čím bližší jsou modely rodiny, z nichž manželé pocházejí.

3.3 Rodičovské komplexy

V době dospívání, kdy se odpoutáváme od rodičů, se v nás začínají probouzet postavy animus a anima. Jsou to psychické struktury (dispozice), které zprostředkovávají symbolické představy, vznikají v našem nevědomí a zobrazují ideál partnera, hledání lásky a vytváření partnerských vztahů, které nazval Jung archetypy. Pro fantazijní ženskou představu muže animus a fantazijní mužskou představu ženy anima (Corneau, 2000). Animus i anima jsou nejprve spojeni s rodičovským komplexem, ale v období dospívání se diferencují. Čím je diference jasnější, tím je člověk kreativnější (Kast, 2004).

Bylo by vzácností, pokud bychom se z jejich vlivu vymanili zcela, proto je nutné se vypořádat alespoň s těmi, s kterými se opakovaně střetáváme (Kast, 2004). V případě neodpoutání se dál opakují podobné situace z našeho dětství, které nám komplikují osobní život, čili i ten partnerský. Čím komplikovanější je partnerské soužití, tím víc se zobrazují nevyjasněné vzorce chování z dětství mezi rodiči a dětmi (Corneau, 2000). Odpoutávání znamená vyprošťování ze závislosti na rodičích a získávání odpovědnosti za sebe. Naučit se spolehnout na své pocity, myšlení, sny, schopnosti, nenechat za sebe jednat jiné lidi. Komplexy by v nás měly zůstat v takové formě, která nám nebrání v prosazení vlastního úsudku bez pocitu viny apod. (Kast, 2004).

Rodičovské komplexy označujeme mateřské a otcovské, původně pozitivní či negativní. Jsou to vynořující se vzpomínky našich zkušeností a fantazií spojené s tématem, na který jsme citliví. Na danou situaci reagujeme stereotypně obranou, nepřiměřeně emocionálně.

Původně pozitivní komplex, znamená, že měl původně pozitivní vliv na vývoj identity dítěte, ale v dospívání nedošlo k přiměřenému odpoutání, negativní komplex se vyznačuje střety a neuspokojováním potřeb dítěte ze strany rodičů (Kast, 2004).

Všechny osoby, které o dítě jak mateřsky, tak otcovsky pečují, mají vliv na vytváření rodičovských komplexů např. prarodiče. V případě, že dítěti např. chybí opora rodičů v důsledku nedostatku času, brání mu, aby se prosadilo. Identita takového dítěte je narušena pochybami a sebedůvěra nemá možnost se utvářet v pozitivním smyslu. Proto dítě, jehož základní potřeby byly uspokojeny, nežije v prostředí, kde se mu neustále něčeho nedostává, lépe buduje svou identitu, je šťastnější, umí se svobodně vyjádřit (Corneau, 2000).

„... minulost, která neprošla naším vědomím, se opakuje, jak říkal Freud, a to, co zůstává v nevědomí, k nám přichází zvnějšku jako osud, který nám připadá cizí, i když pouze odráží naše nitro, jak říkal Jung“ (Corneau, 2000, s. 58).

Pro přehled uvádím jednotlivé typy otcovských komplexů vznikajících u dcer, které však tvoří jen určitý základ. Záleží na mnoha okolnostech, které mohou tyto vzorce měnit. Působení otcovského komplexu se liší v případě, pokud byl otec víc pod vlivem mateřského či otcovského komplexu (Kast, 2004).

3.3.1 Původně pozitivní otcovský komplex

Pro dcery ovlivňované otcem s mateřským či otcovským komplexem je společné, že se málo zabývají samy sebou. Jsou přesvědčené, že se kvůli všemu, i lásce, musí hodně snažit, že nic není zadarmo. Vedle idealizace mužského světa, jsou tu nepozorovatelná znehodnocování sebe a ženského světa, přestávají se chovat spontánně a osobitě. Jako samostatné jednotky, např. v práci, jsou schopné vlastního úsudku, prokazují svojí kompetentnost, ale v přítomnosti mužů tzv. ztrácejí půdu pod nohama. (Corneau, 2000; Kast, 2004).

V případě dcer ovlivněných otcem spíše mateřským komplexem se nerozvíjí jejich identita a přizpůsobují se mužskému světu. Je to způsobeno tím, že jako dívky byly otcem obdivovány, chváleny za poslušnost a přizpůsobivost, ale ne za originalitu (Kast, 2004). Tyto dcery své otce taktéž obdivují. S problémy identity v adolescenci se vypořádají zaměřením na svůj výkon. Vztah k mužům mají pozitivní a v rámci společnosti se chovají konformně (Bernardoni;Werder; cit. dle Kast, 2004). Na pracovišti se projevují jako samostatné, organizačně schopné, ale doma či v partnerském vztahu jsou velmi přizpůsobivé, muž je pro ně ten důležitější. Jejich identita souvisí s obdivem mužů. Čím více se ženy nechají řídit ně-

kým druhým, tím spíš s nimi bude manipulováno, ve vztahu mohou mít strach učinit některá rozhodnutí, třeba i méně významná (Kast, 2004).

Shierse-Leonard (1990; cit. dle Corneau, 2000,) tyto ženy či dívky nazývá „věčnými děvčátky“. Potřebují se líbit za každou cenu, přitahovat pohledy mužů, nechat se oceňovat atd.

V případě dcer ovlivněných otcem spíš otcovským komplexem se projevuje dceřina nezávislost na otci. Vlastní hodnotu odvozuje z méně častých ocenění, která jí otec projevuje. Působí na dceru jako velká autorita, zvnitřňuje se s jeho názory na úkor svých, aby nebyla otcem odmítnuta a neprožívala pocity osamění. I když je na ni otec pyšný, neprojevuje jí dostatek citů, které by potřebovala k budování identity. V profesním životě může být úspěšná, spolehlivá, ale méně empatická, či dokonce mít problém druhé kolegy (podřízené) ocenit, protože se nenaučila tyto emoce projevovat. Matka, která může být více citově založena a dceru podporuje, nenahradí dostatečně lásku otce, po které dcera touží. Z vnějšího pohledu je tedy na otci nezávislá, vnitřně však otcovský komplex způsobuje nepřístupnost k určitým životním oblastem jako je spontánní projevování citů, naslouchání, nebo prožívání lásky. Je pro ni obtížné nechávat na sebe působit představy anima (Corneau, 2000; Kast, 2004).

3.3.2 Původně negativní otcovský komplex

Identita těchto žen je závislá na vysokých nárocích, které musí splňovat. Uznání ostatních nevnímá dcera jako povzbuzení, že je dobrá, ale jako shodu náhod nebo omyl. Vysoké nároky, které na sebe má, vyžaduje i od ostatních, je velmi kritická k okolí i ke svému životu. V dětství ji otec vystavoval pocitu vlastní neschopnosti a nedůvěry, že je něčeho schopná. Dcera tedy má snahu stanovám otce dostát, i když ji nahlodává pocit, že to nedokáže a uschovává si malou naději, že to snad přece jen zvládne. Citově je velmi osamělá, pořád očekává otcovo přijetí a požehnání, kterého se jí nedostává (Kast, 2004).

Dcery ovlivněné původně negativním otcovským komplexem touží celé dětství po pozornosti otce, které se jim nedostává. Otcovu nepozornost si vysvětlují tím, že nejsou pro něho dost dobré a podceňují se. Citově jsou velmi osamělé a stále očekávají otcovo přijetí, vytvářejí si naděje. Tyto naděje hledají u jiných mužů. Idealizují si nereálný obraz partnerů ve svých představách, jež běžný život nepřináší. Zůstává tedy spíš u snů než skutečných vztahů. Nedostatek sebedůvěry způsobuje i v dospělosti trvalou nejistotu (Corneau, 2000; Kast, 2004).

V dalším případě citové pouto mezi otcem a dcerou nenaplněné z důvodů jeho lhostejnosti může způsobit, že dcera po vzoru svého otce zůstane citově chladnou a ctižádostivou bez uspokojivých citových vztahů, nebo ke svým blízkým mají tyto ženy tendenci chovat se marnivě, hystericky, manipulativně, obviňováním okolí, puntičkářsky, aby měly vše pod kontrolou. Jejich kreativita se díky otcovskému komplexu nerozvine, jsou neustále nespokojené, mají ke všemu připomínky, i když je všechno v pořádku (Corneau, 2000).

V případě, že se dcera stane obětí incestu, uvádí psycholog Simard (1992; Corneau, 2000), „že oběti těžkého pohlavního zneužívání netrpí ani tak poruchou sexuální identity jako spíše celkovým postižením osobnosti.“ Trauma způsobené, může dívku dovést k prostituci, často nenávidí otce i všechny muže. V případě, kdy otec k dceři přilne tak, že je znechucena způsobem jeho chování, začne taktéž pohrdat muži. Proti incestu zvolí způsob obrany exhibicionismus, aby dala otci jasně najevo, že mu nepatří a upoutává pozornost ostatních mužů, nebo reaguje uzavřeností před světem, chladností a nenápadností. Nejčastěji se incestu dopouštějí otcové, kteří s dcerou do puberty neudrží citový vztah, proto již rané citové pouto mezi otcem a dcerou se považuje za nejlepší ochranu (Corneau, 2000).

Opačnou situací je dcera, která touží po otci, kterého neměla, např. brzkým rozvodem rodičů. Svou nízkou sebedůvěru se pokouší zvýšit po boku partnera, který jí připomíná chybějícího otce. Jde většinou o partnery o mnoho let starší (Corneau, 2000).

Incest může mít i emoční podobu. Otec není schopen dceru nechat žít svůj život, citově ji vydírá, vzbuzuje pocit viny. Dcera se díky tomu není schopna odpoutat, dostává se do opačné role – role rodiče. Většinou i partnery si vybírá závislé osoby, podobné rodičům (Corneau, 2000).

Opakem incestního otce je otec pruderní, který čin potlačuje. Rozdíl najdeme také v tom, že v citových vztazích dochází k odstupu otce právě až v období puberty dívky. Otcův náhlý odstup může způsobit dceřino trápení a nepochopení jeho chování. Dcera se nachází v citlivém období, kdy naopak potřebuje jeho podporu a ujištění (Corneau, 2000).

Poslední bych uvedla ženy, kterým vztah s otcem zanechal v duši prázdnotu, které se, dle obrazu své matky, plně obětují svému muži a dětem, jako by neměly právo myslet na sebe. Ventilují pak všechny své potlačované potřeby nepřímou např. náladovostí, pláčem, mlčením, výčitkami. Vytváří obraz mučednice, která se vnitřně cítí jako opuštěné dítě a chce, aby ji všichni litovali, místo, aby se přestala obětovat (Corneau, 2000).

Naše identita má od začátku života tendenci přibližovat se k ostatním, abychom našli lásku - příslušnost a vzdalovat se, abychom si uvědomili svou odlišnost – individualitu, je to základ našich budoucích partnerských vztahů. Zdravá identita vyplývá ze zdravé sebeúcty. Pokud jsme v rodině nedostávali dostatek lásky, naše sebehodnocení je narušeno, což má vliv na rozpoznání toho, co v životě skutečně potřebujeme (Corneau, 2000).

Bovensiepen (1987; cit. dle Kast, 2004, s. 114), hovoří o schopnosti otce „*iniciovat vývojové procesy, dávat podnět, katalyzovat změny ve vztahu matky a dítěte*“. Podněty by měly vycházet pokud možno rovnocenně ze strany otce i matky. Je přirozené, že otcovské podněty se budou lišit od mateřských. Je však důležité, že rodiče umožní již kojenci vytvářet vztah jak s matkou, tak s otcem a poznávat jinakost obou vztahů. Dle teorie komplexů to znamená příležitost, aby nevznikla nadřazenost jednoho komplexu, který by dítě zcela ovládl, ale umožnit být flexibilní, schopný reagovat na dané situace, lépe se vymanit z mateřského komplexu. Otec by měl rozvíjet s dítětem vlastní vztah, odlišný od mateřského a postupně ho vnést do mužského světa, tak jako matka do ženského (Kast, 2004).

Poněšický (2004) se vyjadřuje, že hluboký pocit vlastní identity ještě neznamená úspěšnou individuaci. Poukazuje na dvě složky vztahovosti, první, automatické vcítění se do druhého a identifikace s ním, druhá se plně rozvine po odpoutání ze symbiózy s matkou, kdy si dítě pozvolna uvědomuje svou jedinečnost a jinakost. Nestačí tedy dítěti být neustále k dispozici, ale naučit ho reagovat na chování druhých, jak získat, co potřebuje, vést ho k samostatnosti, navazovat vztahy, prožívat zklamání, tolerovat jinakost ostatních, dělit se o vztah s druhým rodičem, sourozenci, zvládat určitou nejistotu ve vztahu, samotu, řešit konflikt atd. Reaguje tak na to, že pokud se klade důraz převážně na první složku vztahovosti, tzn. vcítění se, dcera bude ve stálém rozporu mezi udržením harmonického vztahu a sebeprosazením, jelikož i přechodný (běžný) konflikt vylučuje jako narušení láskyplného vztahu.

Pro dceru je jasně důležité odpoutání jak od matky, tak od otce. Otec by měl dceři poskytnout tři důležité funkce (Poněšický, 2004, s. 53):

- 1) potvrdit její samostatnost,
- 2) potvrdit její nastávající ženskost – obdiv, který by měl platit i matce, aby nedocházelo k destruktivní rivalitě a žárlivosti,
- 3) stát se symbolem svobody.

Proto je důležitá přítomnost otce v rodině, jeho podíl na rodinném životě, optimální sebevědomí jak otce, tak matky, která má dceři dopřát, aby si „užívala“ své ženskosti, byla na ni hrdá i na svou vzrůstající samostatnost a kreativitu (Poněšický, 2004).

Pokud chceme žít v důvěrném partnerském vztahu, musíme se zbavit sobeckých požadavků, naučit se žít každý sám, abychom poté dokázali žít spolu, bez destruktivní závislosti. Fungující soužití musí mít prostor k osobnímu růstu a toleranci vlastních potřeb. Základem dlouhodobého vztahu je dokázat s partnerem mluvit o všem, co se s námi děje, o svých individuálních představách i společných vizích. Naše spokojenost by měla záviset na nás samotných ne na našem partnerovi. Pokud nemáme důvěru sami v sebe, nemůžeme dost dobře vytvořit důvěrný vztah s druhým člověkem. Je potřeba se zamyslet nad každým pocitem, který v sobě máme, někdy je nutné vrátit se k nevyřešeným záležitostem, abychom vyřešili vnitřní trápení. Pokud chceme vystoupit z vlastního stínu, musíme se s ním nejdříve konfrontovat a díky tomu dojdeme k vnitřní svobodě (Corneau, 2000).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 VÝZKUM

Tato bakalářská práce má za cíl objasnit důležitost otce v životě dítěte, hlavně v oblasti vzájemných vztahů. Proto jsem analyzovala postoje mužů k rodičovství a prožívání otcovství v rodině úplné i po rozvodu či rozchodu partnerů. Zaměřila jsem se na vztah otce a dcery, protože jsem se často setkávala s názory, *že pro výchovu dětí je hlavně podstatná matka, která se o domácnost nejvíce stará; otec si více rozumí s klukem než s holkou; po rozvodu je přece normální, aby dítě vyrůstalo s matkou; proč se zabývat střídavou péčí, čím dál od NĚHO tím líp apod.* Jsou to tedy názory, které otce staví bokem jako méně důležitého. Je to ovšem pohled dospělých, kteří se jen velmi málo dokážou vcítit do skutečných potřeb dítěte. Možná, že malé děvčátko se dívá na svého velkého otce úplně jinak než matka a touží po jeho lásce a pozornosti, i když si otec a matka nerozumí, a co teprve otec, který je pozorný a laskavý k matce a atmosféra v rodině je nasycená láskou a pohodou. Je pro ženu snazší najít si životního partnera a založit spokojenou rodinu, pokud vyrůstala v láskyplném prostředí, kde se jí otec věnoval, měli blízké vztahy, harmonickou komunikaci, než žena, která toto štěstí neměla a musí sama vynaložit daleko větší úsilí, aby příjemné prostředí v rodině vytvořila a hlavně, aby ho udržela?

4.1 Cíl výzkumu

Cílem výzkumného šetření je tedy zjistit, jaký vztah s otcem měly současné mladé ženy v dětství a nyní, do jaké míry má vliv na tento vztah funkčnost rodinné prostředí. Jaký je rozdíl např. v komunikaci, v poskytování pocitu bezpečí, v pozornosti, v povzbuzování či kritice, v pochopení dceřiných starostí ze strany otce vůči dceři v rodině úplné funkční a dysfunkční. Dále mě zajímá, zda je otec inspiroval ve výběru životního partnera nebo se vyskytoval jiný mužský vzor, který by je ovlivnil více, jak jsou současné mladé ženy citově spokojeny v partnerském vztahu a jak celkově vnímají svůj partnerský vztah.

Vymezení výzkumného problému:

Jak ovlivňuje vztah s otcem v dětství kvalitu života v partnerských vztazích současných mladých žen?

Výzkumné otázky:

- 1) Má vztah mezi otcem a dcerou v dětství i v současnosti vliv na řešení partnerských konfliktů a problémů?

- 2) Má otcovo poskytování pocitu bezpečí a jistoty po stránce emocionální v dětství, vliv na citovou spokojenost v partnerském vztahu žen?
- 3) Je větší pravděpodobnost, že si žena najde partnera podobných osobnostních vlastností a zájmů jako měl její otec?
- 4) Vyskytoval se v dětství žen mužský vzor, který by je ovlivnil více než otec?

4.2 Vymezení metody výzkumu

Pro zpracování praktické části této práce jsem zvolila metodu kvantitativního výzkumu, výzkumný problém jsem označila za kauzální, protože řeší, jestli vztah otce a dcery v dětství ovlivňuje v dospělosti kvalitu života v partnerských vztazích. Ke sběru dat jsem využila techniku dotazníku a následně získaná data zpracovala statistickou metodou. Výsledky jsem zaznamenala do tabulek a grafů.

Dotazník obsahuje 20 položek:

- 1) položka uzavřená dichotomická: 4., 8., 9., 11., 16., 19.,
- 2) položka uzavřená polytomická: 1., 3., 5., 6., 10., 12., 13., 14., 17., 18.,
- 3) položka polouzavřená: 7., 20.,
- 4) položka otevřená: 2., 15.,

Položky v dotazníku zahrnují 3 oblasti:

- 1) faktografické údaje: 1. – 4. položka
- 2) vztah mezi otcem a dcerou: 5. – 14. položka
- 3) partnerský vztah dcery: 15. – 20. položka

4.3 Charakteristika výzkumného vzorku

Provedla jsem záměrný výběr respondentek ve věku 25-35 let, které vyrůstaly se svým otcem, nebo spolu byli v dětství v kontaktu a žijí s partnerem ve společné domácnosti. Je to období posledních 2/3 mladé dospělosti, kdy žena hledá stabilní partnerství (Vágnerová, 2000), také dle statistik (ČSÚ, 2011) vstupuje nejčastěji v tomto období do manželství a stává se matkou. Mým záměrem bylo tedy vybrat ženy, které jsou si v těchto aspektech podobné.

4.4 Realizace výzkumu

Dotazníky jsem rozesílala pomocí e-mailu, oslovila jsem většinu svých spolužaček, známých a příbuzných, požádala jsem je o možnost přeposlání dalším známým. Využila jsem i dvou diskuzních fór na *e-mimino* a *rodina* a nabídla dotazník k vyplnění. Celkem jsem rozeslala 124 dotazníků, 80 se mi vrátilo zpět vyplněných a z diskuzních fór jsem získala 40 dotazníků, tedy celkem 120.

Při zpracovávání údajů jsem musela vyloučit 6 nesprávně vyplněných dotazníků a dalších 11 jsem do zpracování výsledků nezařadila. Mým původním záměrem bylo porovnat výsledky respondentek z rodin úplných funkčních a dysfunkčních, doplněných a neúplných, ale protože z rodiny doplněné bylo pouze 5 respondentek a z rodiny neúplné pocházelo 6 respondentek, byl by to velmi malý vzorek v porovnání s respondentkami z rodiny funkční, kterých bylo 69 a dysfunkční, kterých bylo 34.

Výsledky jsou tedy zpracovány a vyhodnoceny ze 103 správně vyplněných dotazníků. Otázka č. 1 umožnila rozdělení do dvou podskupin, 67% respondentek pochází s rodiny úplné funkční a 33% pochází z rodiny úplné dysfunkční.

Na závěr odpovídám na své výzkumné otázky.

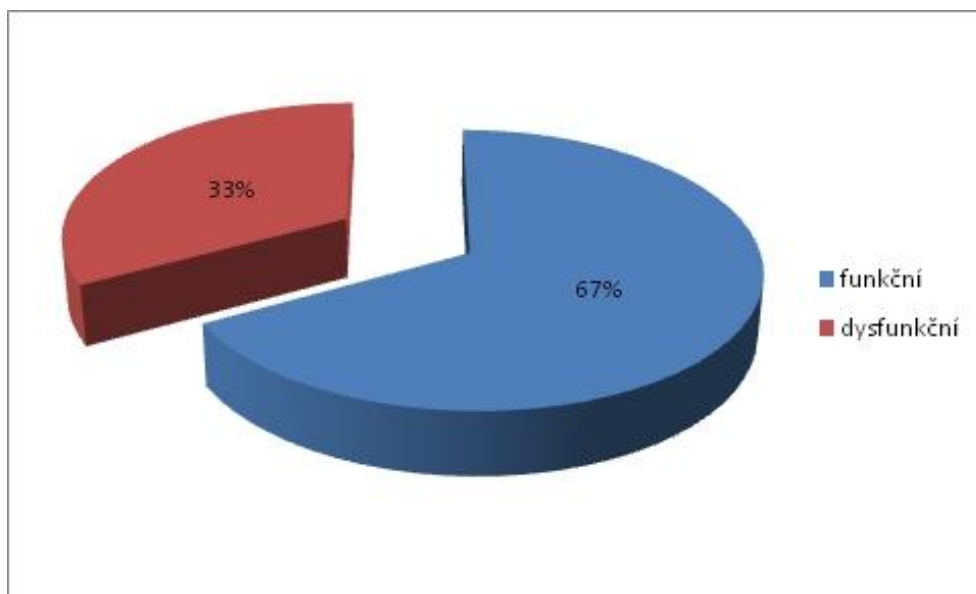
4.5 Vyhodnocení a interpretace výsledků otázek dotazníku

Výsledky dotazníku jsou zpracovány do grafů a tabulek. Grafy znázorňují relativní četnost a tabulky absolutní četnost odpovědí respondentek.

Faktografické údaje respondentek

Následující 4 otázky poskytují informace o faktografických údajích respondentek.

Otázka č. 1: Pocházíte z rodiny úplné:

Graf 1. Rozdělení respondentek podle funkčnosti rodiny orientační.

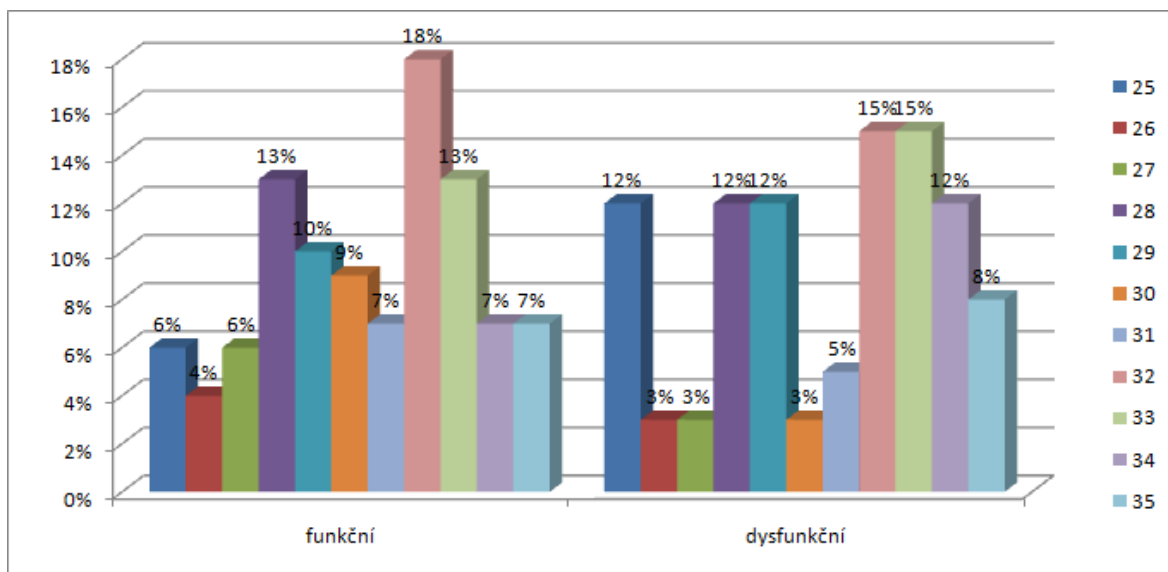
funkční	69
dysfunkční	34

Tab. 1. Rozdělení respondentek podle funkčnosti rodiny orientační.

Slovní interpretace výsledku:

Z celkového počtu 103 respondentek pochází 69 z rodin úplných funkčních a 34 z rodin úplných dysfunkčních. Rozdělení je tedy 67% a 33%.

Otázka č. 2: Váš věk:

Graf 2. Rozdělení respondentek podle věku.

věk	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	celkem
funkční	4	3	4	9	7	6	5	12	9	5	5	69
dysfunkční	4	1	1	4	4	1	2	5	5	4	3	34

Tab. 2. Rozdělení respondentek podle věku.

Slovní interpretace výsledků:

Z celkového počtu 69 respondentek pocházející z rodiny úplné funkční je 18% ve věku 32 let, 13% ve věku 28 a 33 let, 10% ve věku 29 let, 9 % ve věku 30 let, 7% ve věku 31, 34 a 35 let, 6% ve věku 25 a 27 let a 4 % ve věku 26 let.

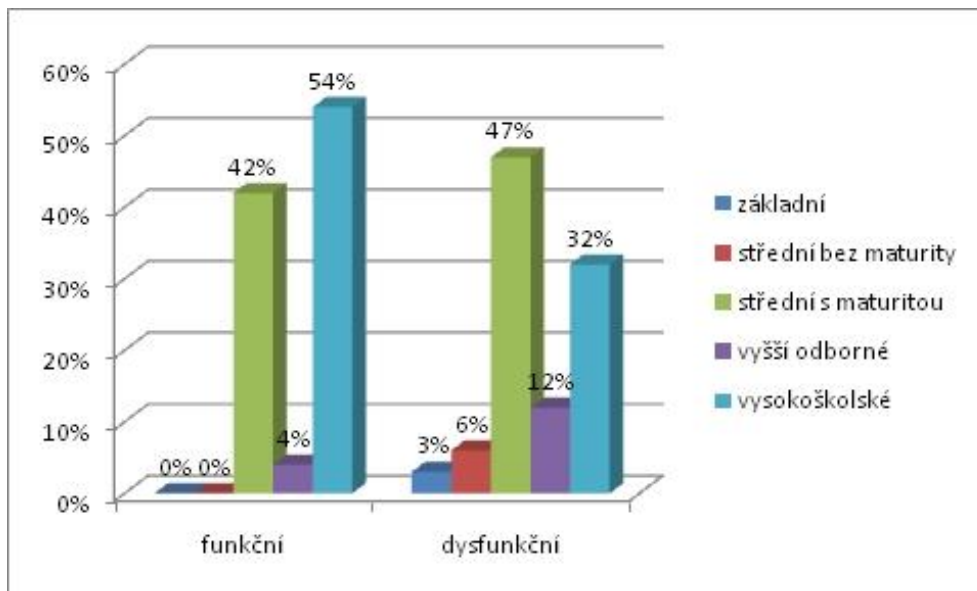
MODUS, nejčastější hodnota, je v tomto případě 32 let opakující se 12x, MEDIÁN, prostřední hodnota, připadá na věk 31 let a průměrný věk respondentek, ARITMETICKÝ PRŮMĚR, je 30 let.

Z celkového počtu 34 respondentek pocházející z rodiny úplné dysfunkční je 15% ve věku 32 a 33 let, 12% ve věku 25, 28, 29 a 34 let, 8% ve věku 35 let, 5% ve věku 31 a 3% ve věku 26, 27 a 30 let.

MODUS, nejčastější hodnota, je v tomto případě 32 a 33 let opakující se 5x, MEDIÁN, prostřední hodnota, odpovídá věku 31,5 let a průměrný věk respondentek, ARITMETICKÝ PRŮMĚR, je 30,5 let.

Otázka č. 3: Dosažené vzdělání:

Graf 3. Rozdělení respondentek podle vzdělání.

vzdělání	základní	střední bez maturity	střední s maturitou	vyšší odborné	vysokoškolské	celkem
funkční	0	0	29	3	37	69
dysfunkční	1	2	16	4	11	34

Tab. 3. Rozdělení respondentek podle vzdělání.

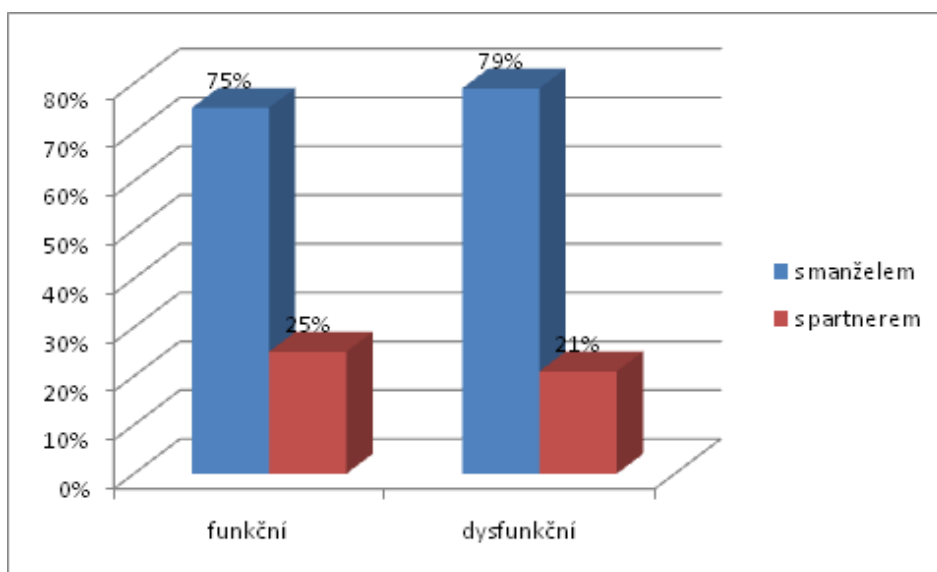
Slovní interpretace výsledků:

Z celkového počtu 69 respondentek pocházející z rodiny úplně funkční má 54% vysokoškolské vzdělání, 42% středoškolské vzdělání s maturitou, 4% vyšší odborné vzdělání, základní a středoškolské vzdělání bez maturity se v odpovědích neobjevilo.

Z celkového počtu 34 respondentek pocházející z rodiny úplně dysfunkční má 47% středoškolské vzdělání s maturitou, 32% vysokoškolské vzdělání, 12% vyšší odborné vzdělání, 6% středoškolské bez maturity a 3% základní vzdělání.

Z výsledků je patrné, že rodinné prostředí respondentek má vliv na jejich vzdělání. V mém vzorku respondentek pocházejících z dysfunkčních rodin převažuje počet těch, které mají střední školu s maturitou, hned poté vysokou školu a nemalé procento respondentek vystudovalo vyšší odbornou školu, celkem tedy 91%. Myslím si, že je to velmi dobré zjištění, protože v dysfunkčních rodinách, kde vztahy mezi rodiči a dětmi bývají různě nahnuté, bych spíše předpokládala nezáměr v dětství o školu, někdy i samotní rodiče chtějí, aby dítě brzy nastoupilo do zaměstnání kvůli finanční situaci v rodině apod. Samozřejmě jsou tu další okolnosti, které nahrávají lepšímu vzdělání dětí. Jsou rodiče, kteří mají vztahy s dětmi na dobré úrovni, i když partnerský vztah rodičů není harmonický, a pokud oni sami mají dobré vzdělání, kladou důraz i na vzdělání svého dítěte. Druhou možností může být i resilience mých respondentek a tudíž vlastní vůle a chuť prožít v dospělosti lepší život, než měly v dětství, což může být velkou motivací pro studium.

Otázka č. 4: V současné době žijete ve společné domácnosti:

Graf 4. Rozdělení respondentek podle soužití ve společné domácnosti.

společná domácnost	s manželem	s partnerem	celkem
funkční	52	17	69
dysfunkční	27	7	34

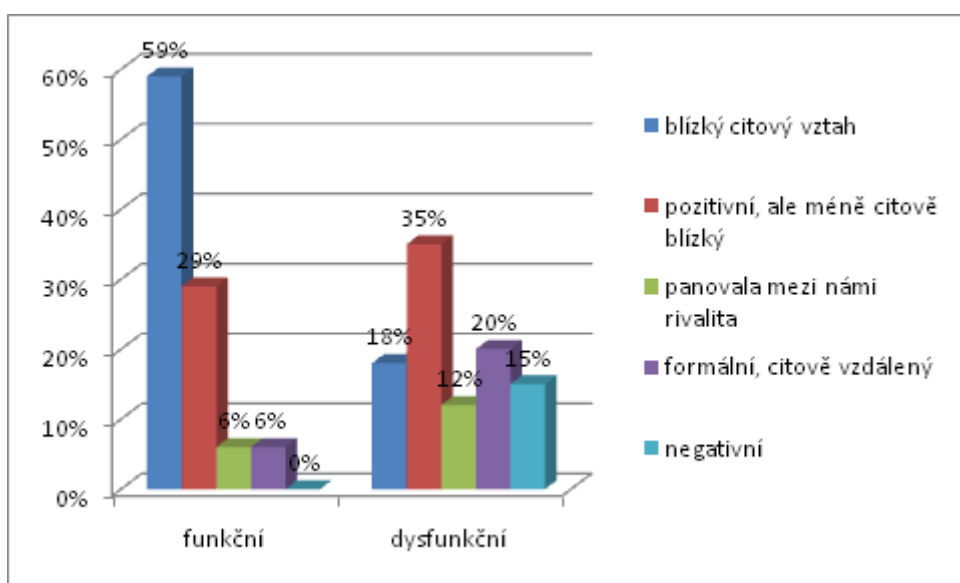
Tab. 4. Rozdělení respondentek podle soužití ve společné domácnosti.

Slovní interpretace výsledků:

75% žen pocházejících z úplných funkčních rodin uvádí, že bydlí ve společné domácnosti s manželem, dokonce 79% žen pocházejících z úplných dysfunkčních rodin bydlí s manželem. 25% žen z úplných funkčních rodin a 21% z úplných dysfunkčních rodin bydlí s partnerem.

75% a 79% respondentek žijících v manželství je podstatně vyšší výsledek, ČSÚ (14. 3. 2011) uvádí, že rozvodovost dosáhla v roce 2010 k 50%. Já tuto vyšší hranici uzavřených manželství přisuzuji tomu, že respondentky vyrůstaly v dětství minimálně do 14 -15 let v úplné rodině a tudíž, jak jsem uvedla v teoretické části, opakuje se model rodiny orientační v rodině prokreační. Ženy mohou proto častěji po vzoru svých rodičů ve větší míře vstupovat do manželství.

Otázka č. 5: Jaký jste měla v dětství vztah se svým otcem?

Graf 5. Vztah s otcem v dětství.

vztah k otci v dětství	blízký citový vztah	pozitivní, ale méně citově blízký	panovala mezi námi rivalita	formální, citově vzdálený	negativní	celkem
funkční	41	20	4	4	0	69
dysfunkční	6	12	4	7	5	34

Tab. 5. Vztah s otcem v dětství.

Slovní interpretace výsledků:

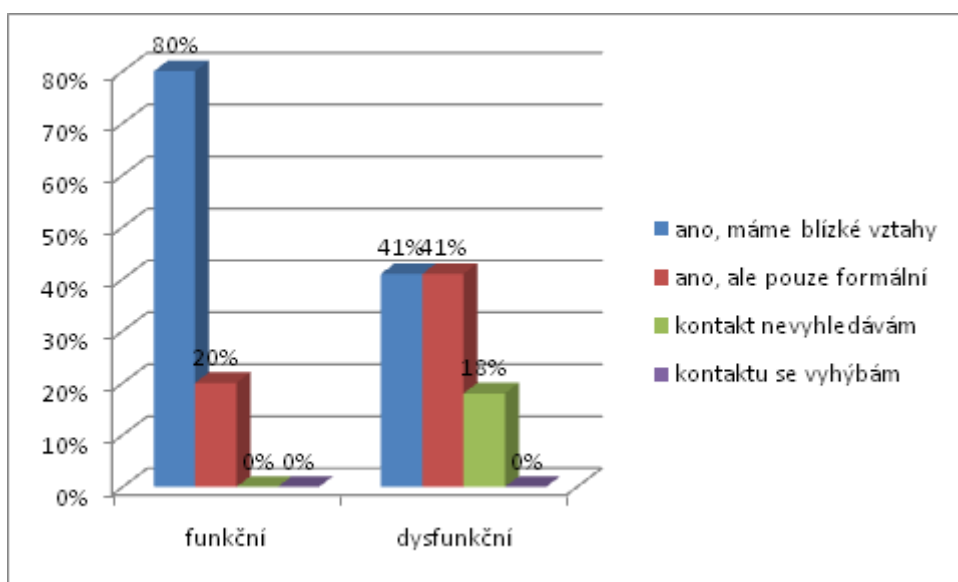
59% respondentek z úplných funkčních rodin mělo s otcem blízký citový vztah, 29% pozitivní, ale méně citově blízký, 6% uvádí, že mezi nimi panovala rivalita a pouze 6% mělo s otcem formální, citově vzdálené vztahy, negativní vztah nevedla žádná.

18% respondentek z úplných dysfunkčních rodin mělo s otcem blízký citový vztah, 35% pozitivní, ale méně citově blízký, 12% uvádí, že mezi nimi panovala rivalita, 20% mělo s otcem formální, citově vzdálené vztahy a 15% negativní vztahy.

Výsledky mezi oběma podskupinami jsou docela rozdílné. Když sečteme blízký a pozitivní vztah u respondentek z funkčních rodin dostaneme se k číslu 88%, přičemž žádná ze zbývajících 12% neuvádí vztah negativní. Pokud panovala mezi otcem a dcerou rivalita, jak uvádí 6% respondentek, může se jednat o složitější období v dospívání nebo podobnost povah mezi dcerou a otcem.

Když sečtu blízký a pozitivní vztah u respondentek z dysfunkčních rodin jedná se 53%, což není špatný výsledek, většina tedy měla s otcem hezký vztah, ale již 15% mělo s otcem negativní vztah a 20% formální, tudíž podstatně vyšší než u první podskupiny.

Otázka č. 6: V současné době udržujete s otcem kontakt?

Graf 6. Kontakt s otcem v současnosti.

kontakt s otcem v současnosti	ano, máme blízké vztahy	ano, ale pouze formální	kontakt nevyhledávám	kontaktu se vyhýbám	celkem
funkční	55	14	0	0	69
dysfunkční	14	14	6	0	34

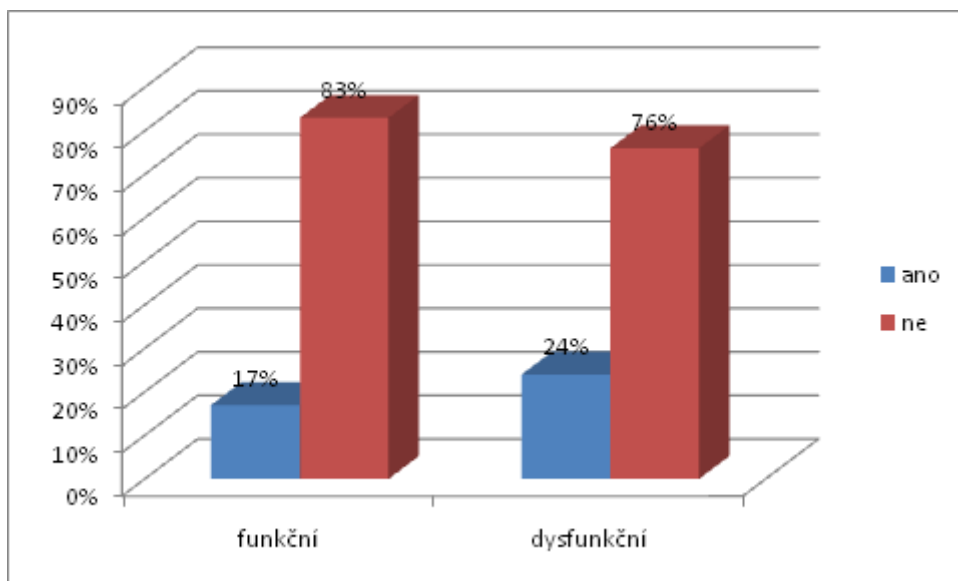
Tab. 6. Kontakt s otcem v současnosti.

Slovní interpretace výsledků:

80% respondentek pocházejících z úplných funkčních rodin má v současné době s otcem blízké vztahy, 20% formální, ale kontakt přerušen není. Respondentky pocházející z úplných dysfunkčních rodin uvádí z 41% blízký a z 41% formální vztah, ve většině jsou tedy v kontaktu, ale 18% kontakt nevyhledává, což přibližně odpovídá předchozí otázce, kde 15% respondentek odpovídalo, že mají s otcem negativní vztah. U těchto žen tedy usuzuji, že se toho od dětství do dospělosti ve vztahu s otcem mnoho nezměnilo, proto ani kontakt nevyhledávají.

V obou podskupinách žádná nevedla, že by se kontaktu s otcem vyhýbala a nebyla ráda v jeho společnosti, což je jistě pozitivní.

Otázka č. 7: Vyskytoval se ve Vašem dětství jiný mužský vzor než Váš otec, který by víc ovlivnil kvalitu života v partnerských vztazích v dospělosti? (např. bratr, dědeček...)

Graf 7. Ovlivnění jiným mužským vzorem než otcem v dětství.

jiný mužský vzor	ano	ne	celkem
funkční	12	57	69
dysfunkční	8	26	34

Tab. 7. Ovlivnění jiným mužským vzorem než otcem v dětství.

Slovní interpretace výsledků:

17% respondentek pocházejících z úplných funkčních rodin ovlivnil v dětství jiný mužský vzor než otec, 83%, tedy většina, respondentek uvádí, že ovlivněna nebyla.

Respondentky nejčastěji uváděly:

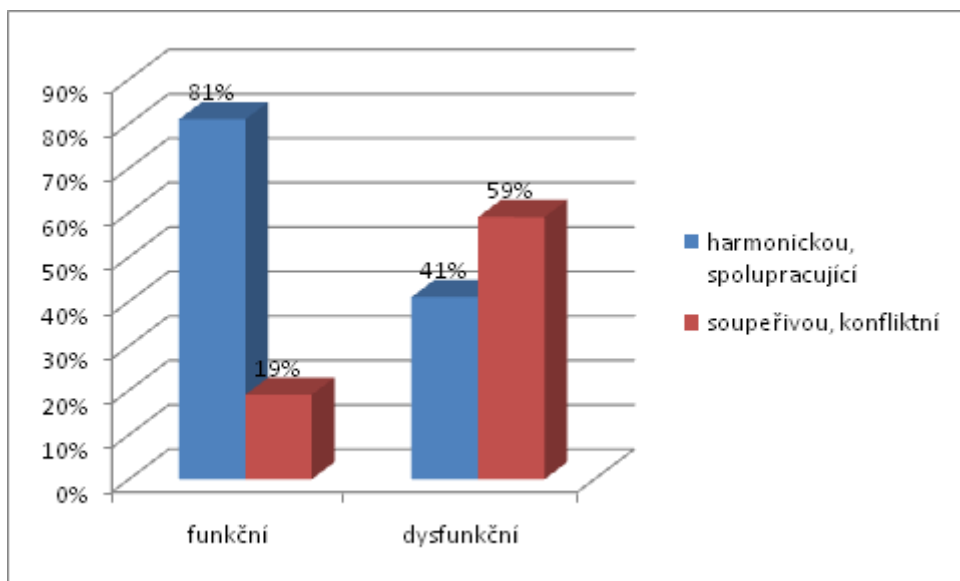
- 1) dědečka – popisovaly ho, že má úctu k ženám, je kompromisní, pracovitý, pozorný, laskavý, tvořil s babičkou harmonický pár
- 2) staršího bratra – je velká autorita, pozorný
- 3) strýce – obdivovaly jeho klidnou povahu, pěkný vztah ke svým dětem
- 4) učitele jízdy na koni – uvedla jedna respondentka, měla na něm ráda, že je spravedlivý

V úplných dysfunkčních rodinách ovlivnil v dětství jiný mužský vzor 24% respondentek a 76% uvádí, že neovlivnil.

Respondentky nejčastěji uváděly:

- 1) dědečka – všímaly si hlavně toho, že pomáhá babičce v domácnosti, je tolerantní, má pochopení a je trpělivý
- 2) staršího bratra
- 3) strýce

Je pochopitelné, že ženy pocházející z dysfunkčních rodin se nechaly více ovlivnit než z funkčních, ale i tak to není příliš velké procento, když provedu srovnání s otázkou č. 5, která se ptá na vztah s otcem. Je to pořád jen polovina respondentek.

Otázka č. 8: Komunikaci otce ve Vašem dětství vnímáte spíše jako:*Graf 8. Komunikace otce v dětství.*

komunikace otce	harmonická, spolupracující	soupeřivá, konfliktní	celkem
funkční	56	13	69
dysfunkční	14	20	34

Tab. 8. Komunikace otce v dětství.

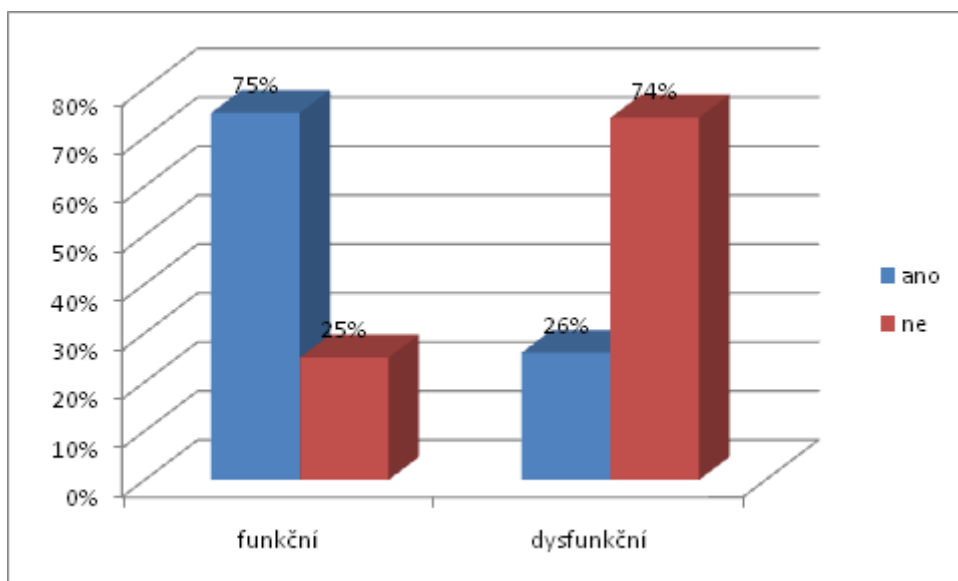
Slovní interpretace výsledků:

81% respondentek pocházejících z úplné rodiny funkční uvádí harmonickou a spolupracující komunikaci, 19% soupeřivou a konfliktní.

Harmonickou a spolupracující komunikaci uvádí 41% respondentek pocházejících z úplné rodiny dysfunkční a 59% soupeřivou a konfliktní.

Tato otázka se shoduje téměř s otázkou č. 6. Ženy pocházející z funkční rodiny mají z 80% s otcem v současné době blízký vztah a 81% uvádí, že otcova komunikace byla v dětství harmonická a spolupracující. 41% žen pocházejících z dysfunkčních rodin mají s otcem v současné době blízké vztahy a taktéž 41% uvedlo, že otcova komunikace byla harmonická a spolupracující.

Otázka č. 9: Poskytoval Vám otec v dětství pocit bezpečí a jistoty (podporu) po stránce emocionální?

Graf 9. Poskytování pocitu bezpečí a jistoty v dětství.

poskytování pocitu bezpečí a jistoty	ano	ne	celkem
funkční	52	17	69
dysfunkční	9	25	34

Tab. 9. Poskytování pocitu bezpečí a jistoty v dětství.

Slovní interpretace výsledků:

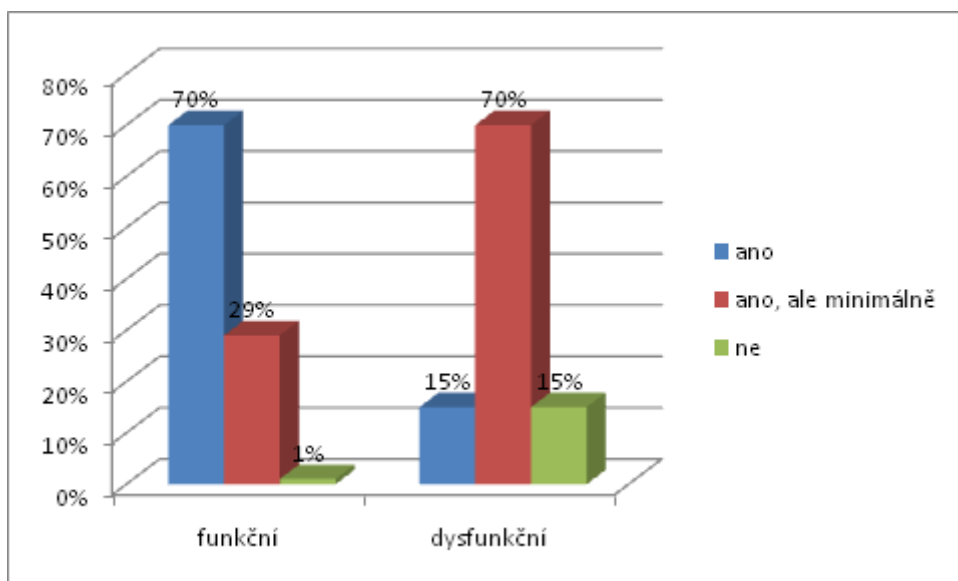
75% respondentek pocházejících z úplné funkční rodiny uvádí, že otec jim poskytoval pocit bezpečí a jistoty, 25% uvádí, že ne.

Respondentky pocházející z úplných dysfunkčních rodin se jen ve 26% přiklánějí k názoru, že jim otec poskytoval pocit bezpečí a jistoty a 74% uvádí, že ne.

Tuto otázku považují osobně za velmi důležitou, jak potvrzuje teorie citové vazby, dostatek bezpečí a jistoty poskytovan blížkou osobou je startem pro další blízké vztahy.

Otázka č. 10: Věnoval Vám otec v dětství pozornost? (zajímal se, co děláte ve volném čase, o Vaše záliby, zájmy, o školu, trávili jste spolu různým způsobem volný čas...)

Graf 10. Věnování pozornosti v dětství.

věnování pozornosti otcem	ano	ano, ale minimálně	ne	celkem
funkční	48	20	1	69
dysfunkční	5	24	5	34

Tab. 10. Věnování pozornosti v dětství.

Slovní interpretace výsledků:

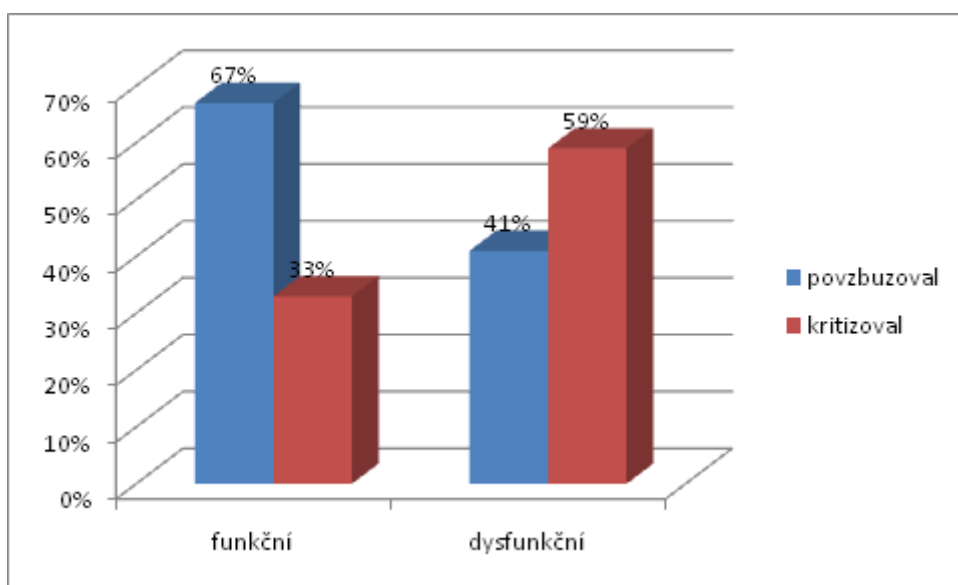
Respondentky pocházející z úplných funkčních rodin uvádějí v 70%, že se jim otec věnoval, 29% odpovídá, že jen minimálně a pouze 1% žen potvrzuje, že se jim nevěnoval.

Respondentky pocházející z úplných dysfunkčních rodin uvádějí jen v 15% ano, 70% pocíťovalo minimální pozornost a 15% pozornost otce nemělo.

Pokud dítě ví, že si vždycky pro něj najdeme čas a nemusí se spokojit s věčným odmítáním, nemá důvod trpět pocíť máněčnosti, nemanipuluje s námi, nevydírání, aby si udrželo nebo vynutilo naši pozornost. V opačném případě dítě vystavujeme např. úzkosti. V partnerských vztazích se nedostatek otcovy pozornosti může projevit malým sebevědomím, takže žena může nadměrně žárlit, chovat se k partnerovi majetnický, vytvořit si psychickou závislost, které naopak partner může využívat ve svůj prospěch a ženu psychicky i fyzicky

týrat. Dovolím si říct, že v případě pozornosti směrem k dítěti není tak podstatné, jestli je životní styl rodičů aktivní nebo pasivní, ale jaká je jeho kvalita. Některým rodičům např. pěší turistika nebo lyžování nic neříká a věnují se svým dětem nějakým jiným vhodným způsobem, třeba předčítají zajímavou knihu, jezdí na chalupu, dokážou vést s dětmi dlouhé rozhovory na různá témata, která děti zajímají. Pozornost rodičů pomáhá překonávat dětem různé překážky v životě daleko snadněji, protože cítí jejich podporu.

Otázka č. 11: Máte pocit, že Vás otec v dětství víc:

Graf 11. Povzbuzení či kritika od otce v dětství.

pocit, že otec víc	povzbuzoval	kritizoval	celkem
funkční	46	23	69
dysfunkční	14	20	34

Tab. 11. Povzbuzení či kritika od otce v dětství.

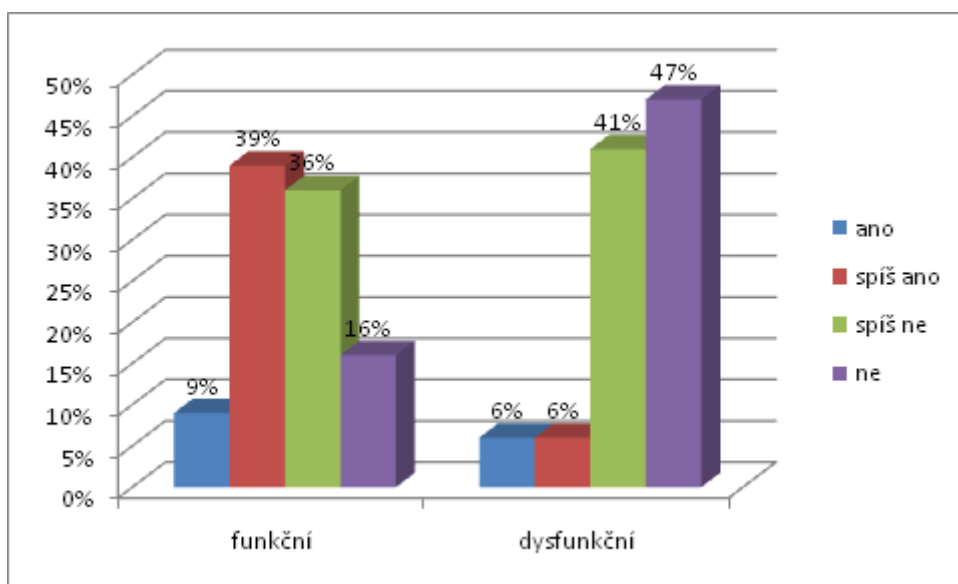
Slovní interpretace výsledků:

Respondentky pocházející z úplné rodiny funkční uvádějí, že je otec povzbuzoval v 67% a 33% uvádí, že spíše kritizoval.

Respondentky pocházející z úplné rodiny dysfunkční uvádí, že je otec povzbuzoval ve 41% a kritizoval v 59%.

Jakákoliv kritika, nálepkování apod. na dítě jistě dobrý vliv nemá. Osobně si myslím, že k lepším výkonům nás žene vpřed spíše pozitivní podpora. Navíc, dítě vystavované časté kritice musí jak v dětství, tak i v dospělosti bojovat opět se svým nízkým sebevědomím. Jak jsem uvedla v teoretické části práce, dítě posuzuje své úspěchy v životě ne jako svou schopnost, ale jako náhodné štěstí. Rodiče by své dítě měli především respektovat a podporovat a to vše na základě stanovených pravidel a mantinelů, kterými by se obě strany měly řídit.

Otázka č. 12: Svěřovala jste se otci v dětství s problémy a starostmi, které Vás trápily?

Graf 12. Svěřování se otci v dětství.

svěřování se otci	ano	spíše ano	spíše ne	ne	celkem
funkční	6	27	25	11	69
dysfunkční	2	2	14	16	34

Tab. 12. Svěřování se otci v dětství.

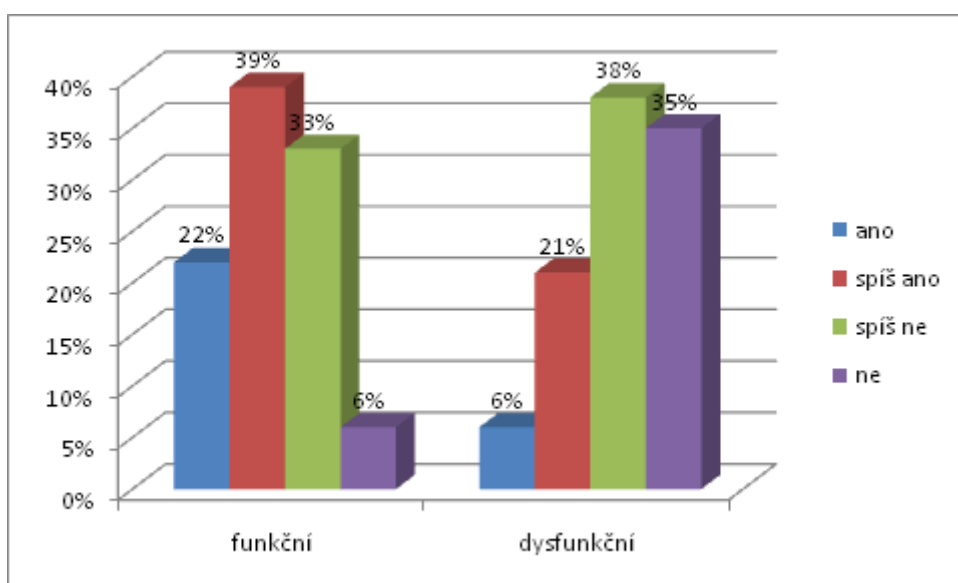
Slovní interpretace výsledků:

Na tuto otázku reagovaly respondentky z obou podskupin ve většině záporně. Z úplných funkčních rodin uváděly respondentky jen v 9%, že se otci svěřovaly, spíše ano uvedlo 39%, 36% uvedlo spíše ne a 16%, že se otci nesvěřovaly, tedy odpověď ne.

Respondentky z dysfunkčních rodin uvedly jen v 6% odpověď ano a v 6% spíš ano, ve 41% spíš ne a jednoznačné ne ve 47%.

Pokud budu vycházet z toho, jak respondentky odpovídaly na otázku č. 5, jaký vztah měly se svým otcem, jsou tyto výsledky celkem pochopitelné. Jestliže ženy měly s otcem blízký vztah, spíš jsou schopny svěřit se, zvlášť pokud je i komunikace mezi nimi na dobré úrovni.

Otázka č. 13: Chápal otec Vaše problémy a starosti?

Graf 13. Otcovo chápání problémů a starostí v dětství.

otcovo chápání problémů a starostí	ano	spíš ano	spíš ne	ne	celkem
funkční	15	27	23	4	69
dysfunkční	2	7	13	12	34

Tab. 13. Otcovo chápání problémů a starostí v dětství.

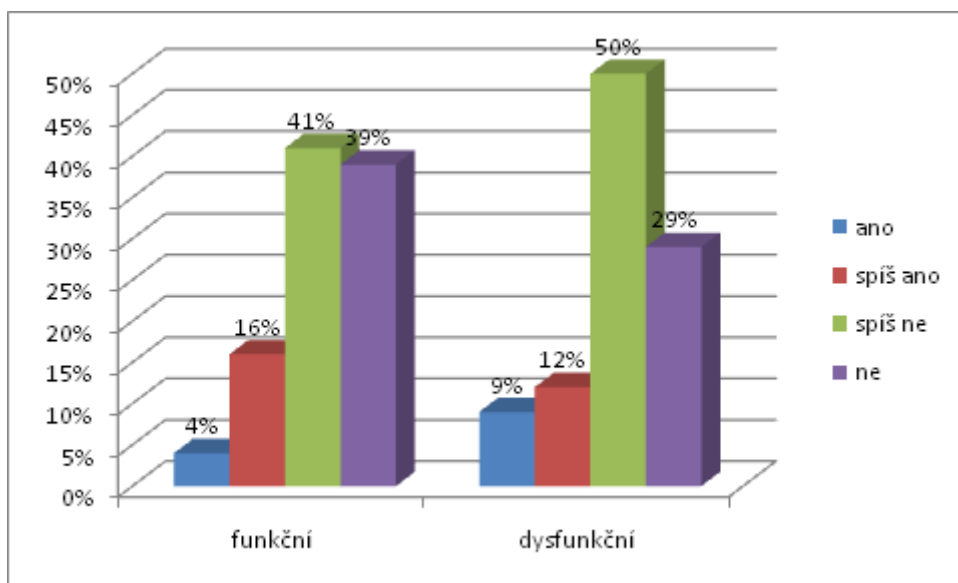
Slovní interpretace výsledků:

Respondentky pocházející z úplných funkčních rodin ve 22% uvádí ano, ve 39% spíš ano, ve 33% spíš ne a v 6% ne.

Respondentky pocházející z úplných dysfunkčních rodin pouze v 6% uvedlo ano, v 21% spíš ano, v 38% spíš ne a v 35% ne.

Výsledek mě trochu překvapil. Čekala jsem, že tato otázka bude s otázkou č. 12 trochu korespondovat. Vyšší procento odpovědí ne u obou otázek je pouze u respondentek pocházejících z dysfunkčních rodin. Výsledek u respondentek z funkčních rodin si vysvětluji tedy tak, že i když má otec převážně pro své dcery pochopení, dcery se nesvěřují, protože otec, ale i muži obecně přicházejí s nevyžádanými radami a chtějí problém vyřešit a dále se jím nezabývat, ženy naopak mají potřebu se vypovídat a nepotřebují automaticky slyšet nějaké řešení. Otec, možná v dobré víře, aby se dcera netrápila, má tendenci její problém zjednodušovat, tím pádem je efekt spíš opačný a dcera se mu raději nesvěřuje.

Otázka č. 14: Měl na Vás otec v dětství náročné požadavky? (Měla jste pocit, že na ně nestačíte, nebo jste musela vydávat velké úsilí, abyste je zvládla)

Graf 14. Náročnost otcových požadavků v dětství.

náročnost otce na požadavky	ano	spíš ano	spíš ne	ne	celkem
funkční	3	11	28	27	69
dysfunkční	3	4	17	10	34

Tab. 14. Náročnost otcových požadavků v dětství.

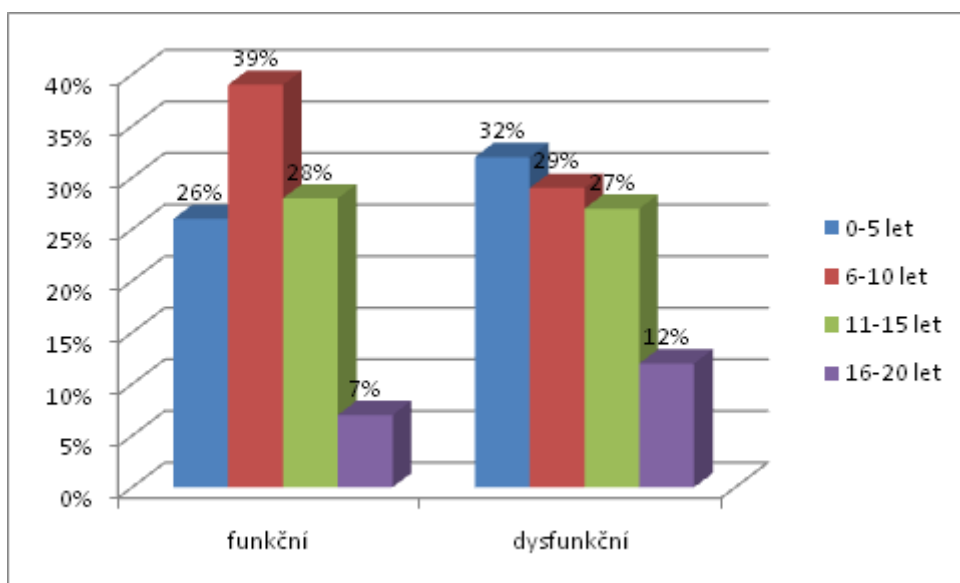
Slovní interpretace výsledků:

Respondentky z úplných funkčních rodin uvedly ve 4% odpověď ano, v 16% spíš ano, ve 41% spíš ne a v 39% ne.

Respondentky z úplných dysfunkčních rodin uvedly v 9% odpověď ano, v 12% spíš ano, v 50% spíš ne a ve 29% ne.

Výsledky obou podskupin jsou velmi vyrovnané. Řekla bych, že se liší jen v principu zájmu otce o dceru a její výchovu. V první podskupině otec nebyl náročný, protože harmonická komunikace a pozitivní vztahy zaručují lepší spolupráci nebo i domluvu mezi sebou, v druhé podskupině otec nebyl převážně náročný, protože i jak vyplývá z výsledků, ani jeho zájem o výchovu nebyl příliš angažovaný.

Otázka č. 15: Jak dlouhý je Váš vztah se současným partnerem? (Pokud jste manželé, uveďte celou dobu trvání vztahu, např. 7 let partnerství a 3 roky manželství tzn. 10 let.)

Graf 15. Délka vztahu s partnerem.

délka vztahu	0-5	6-10	11-15	16-20	celkem
funkční	18	27	19	5	69
dysfunkční	11	10	9	4	34

Tab. 15. Délka vztahu s partnerem.

Slovní interpretace výsledků:

Respondentky pocházející z úplných funkčních rodin uvádí v 26% 0 – 5 let, v 39% 6 – 10 let, v 28% 11 – 15 let a v 7% 16 – 20 let.

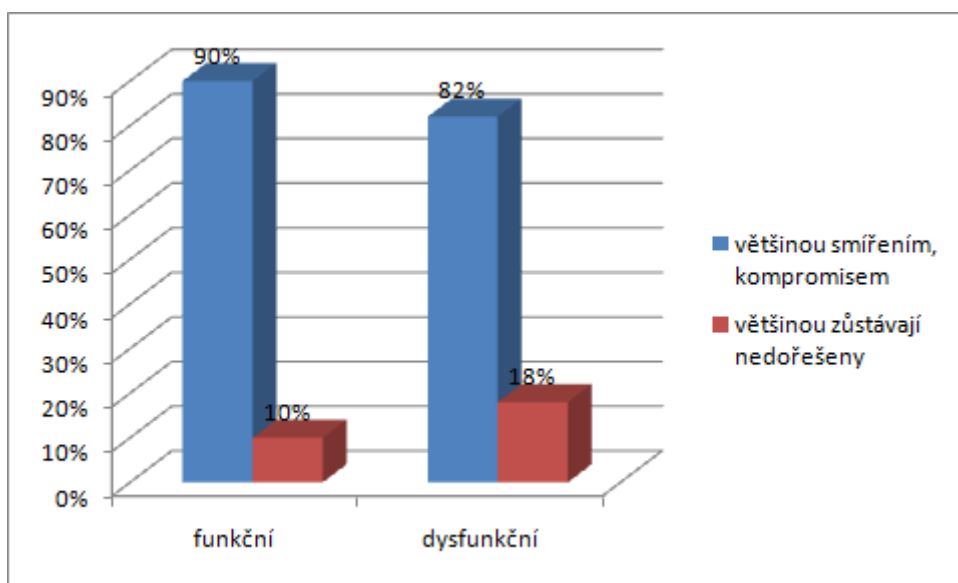
Respondentky pocházející z dysfunkčních rodin uvádí v 32% 0 – 5 let, v 29% 6 – 10 let, v 27% 11 – 15 let a v 12% 16 – 20 let.

V první podskupině je MODÁLNÍ INTERVAL 6 – 10 let, MEDIÁN 9 let a ARITMETICKÝ PRŮMĚR je 9 let.

V druhé podskupině je MODÁLNÍ INTERVAL 0 – 5 let, MEDIÁN 8,5 let a ARITMETICKÝ PRŮMĚR je 9 let.

V průměru jsou výsledky vyrovnané. Opět si myslím, že je to díky tomu, že obě podskupiny respondentek vyrůstaly v úplných rodinách, tomu by odpovídaly i převažující dlouhodobé partnerské vztahy.

Otázka č. 16: Jak nejčastěji řešíte ve Vašem vztahu partnerské konflikty a problémy?

Graf 16. Řešení partnerských konfliktů a problémů.

řešení partnerských konfliktů a problémů	většinou smířením, kompromisem	většinou zůstávají nedořešeny	celkem
funkční	62	7	69
dysfunkční	28	6	34

Tab. 16. Řešení partnerských konfliktů a problémů.

Slovní interpretace výsledků:

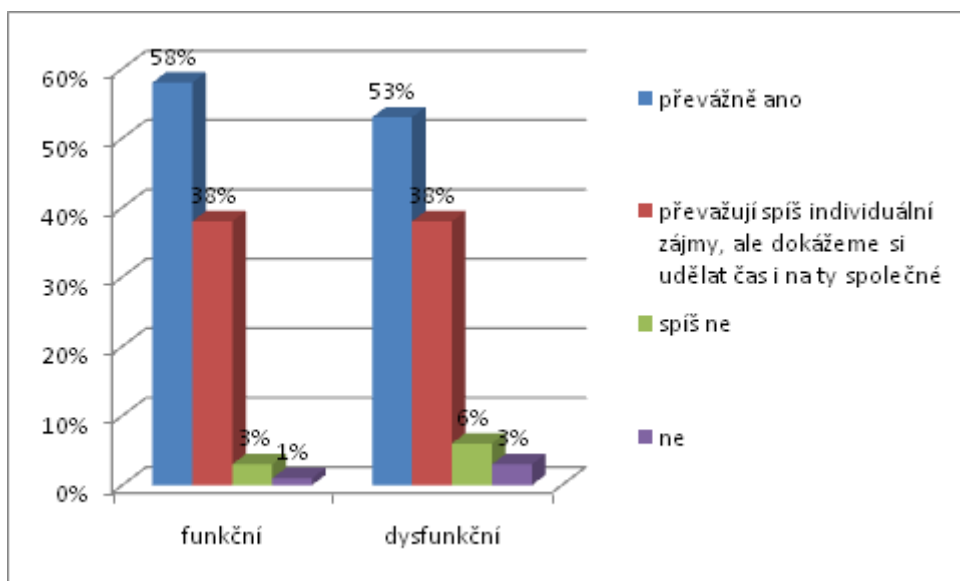
Respondentky pocházející z úplných funkčních rodin v 90% uvádí, že partnerské konflikty a problémy řeší většinou smířením či kompromisem, pouze 10% uvádí, že zůstávají většinou nedořešeny.

Respondentky pocházející z úplných dysfunkčních rodin v 82% uvádí, že partnerské konflikty a problémy řeší většinou smířením či kompromisem a 18 %, že většinou zůstávají nedořešeny.

Výsledky obou skupin jsou velmi dobré, hlavně u respondentek z dysfunkčních rodin je výsledek příjemným zjištěním. Opět to může značit, jak jsem uvedla u otázky předešlé, že úplná rodina má na dítě pozitivní vliv v tom smyslu, že má zkušenost ze své orientační rodiny, jak k problémům přistupovat, má větší možnost vyvarovat se chyb svých rodičů, nebo si na tyto chyby při řešení problémů dát větší pozor ve svém partnerském vztahu. Takže i konflikty v partnerských vztazích jsou ženy schopny lépe zvládat. 18% respondentek z dysfunkčních rodin, u kterých zůstávají problémy nedořešeny, by odpovídalo negativnímu vztahu s otcem i málo pozornosti ze strany otce.

Otázka č. 17: Máte s partnerem společné zájmy, záliby, kterým se věnujete ve volném čase?

Graf 17. Společné zájmy, záliby s partnerem.

společné zájmy a záliby	převážně ano	převažují spíše individuální...	spíše ne	ne	celkem
funkční	40	26	2	1	69
dysfunkční	18	13	2	1	34

Tab. 17. Společné zájmy, záliby s partnerem.

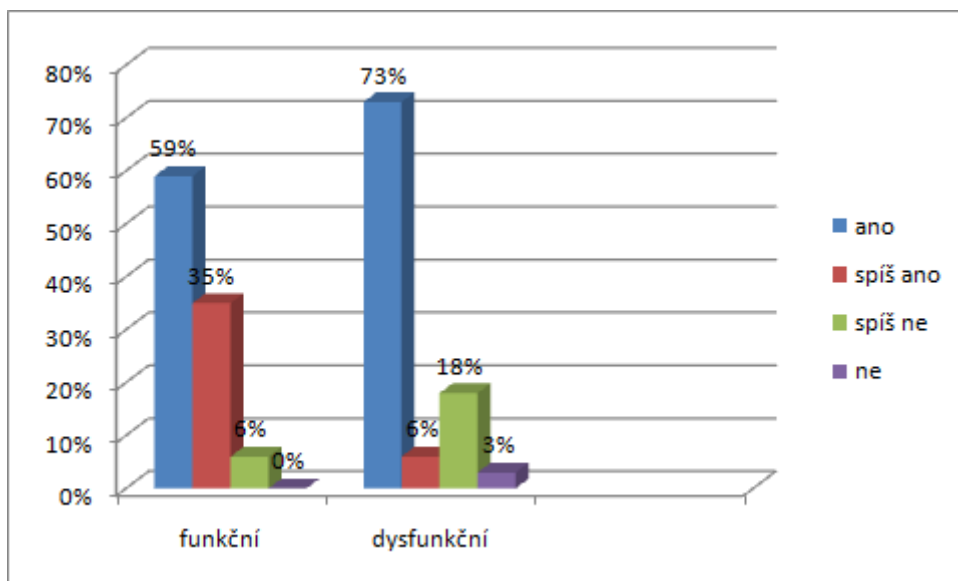
Slovní interpretace výsledků:

Respondentky pocházející z úplných funkčních rodin uvádí u společných zájmů a zálib s partnerem v 58% převážně ano, v 38% převažují spíše individuální zájmy a záliby, 3% spíše nemají společné zájmy a záliby a 1% nemají, odpověď je tedy ne.

Respondentky pocházející z úplných dysfunkčních rodin uvádí v 53%, že převážně mají společné zájmy a záliby, v 38% převažují spíše individuální zájmy a záliby, v 6% spíše nemají a ve 3% nemají, odpověď zní ne.

Opět hodně vyrovnané výsledky obou podskupin. Dlouhodobé vztahy a vhodné řešení konfliktů, většina společných zájmů poukazuje na harmonické partnerské vztahy.

Otázka č. 18: Jste ve vztahu s partnerem citově spokojená?

Graf 18. Citová spokojenost v partnerství.

citová spokojenost	ano	spíš ano	spíš ne	ne	celkem
funkční	41	24	4	0	69
dysfunkční	25	2	6	1	34

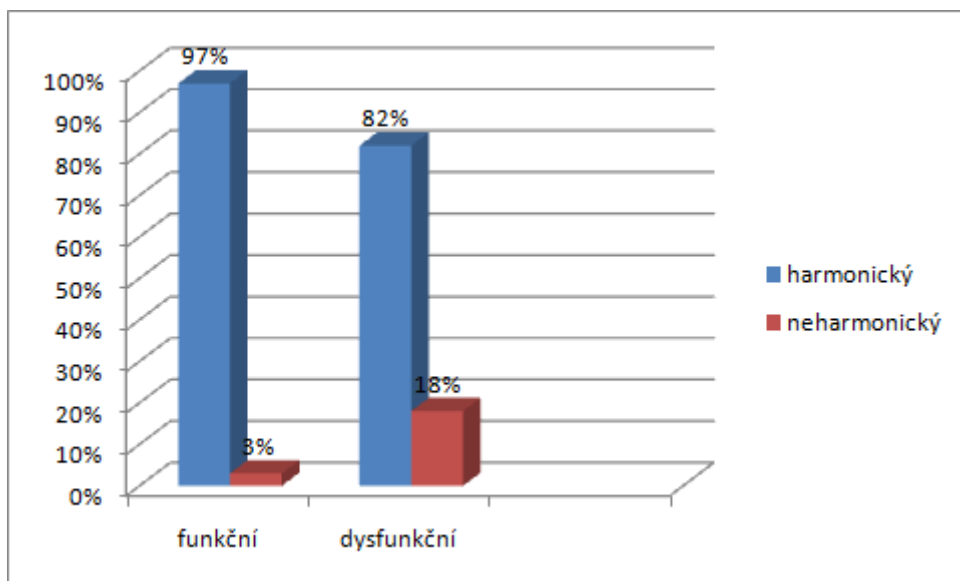
Tab. 18. Citová spokojenost v partnerství.

Slovní interpretace výsledků:

Respondentky pocházející z úplných funkčních rodin jsou ve vztahu s partnerem citově spokojeny v 59%, v 35% spíš ano, v 6% spíš ne a žádná neodpověděla na otázku ne.

Respondentky pocházející z úplných dysfunkčních rodin jsou ve vztahu s partnerem citově spokojeny v 73%, v 6% spíš ano, v 18% spíš ne a 3% spokojena nejsou.

V první podskupině je výsledek 94% pro ano nebo spíš ano, u druhé skupiny je výsledek ano a spíš ano 79%. Nedosahuje sice tolik, co první skupina, ale pořád je to většina respondentek, která je v partnerství spokojena. Když uvážíme, že ženy v tomto vzorku mají spíš dlouhodobé vztahy, můžeme mluvit o jisté stabilitě, která je pro rodinný život podstatná.

Otázka č. 19: Vnímáte celkově Váš vztah s partnerem spíš jako:*Graf 19. Vztah s partnerem.*

vztah s partnerem	harmonický	neharmonický	celkem
funkční	67	2	69
dysfunkční	28	6	34

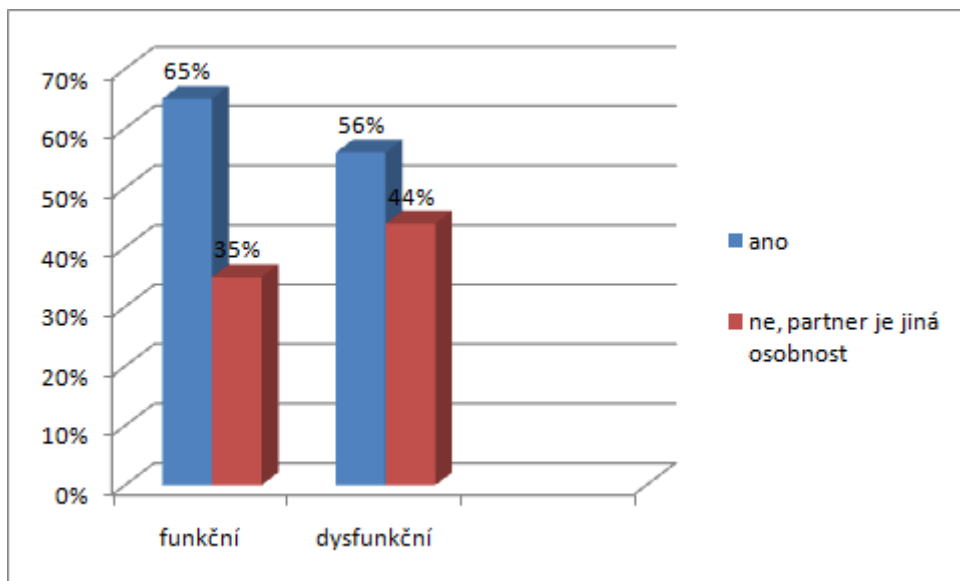
Tab. 19. Vztah s partnerem.

Slovní interpretace výsledků:

Respondentky pocházející z úplně funkční rodiny jednoznačně potvrzují harmonický vztah s partnerem v 97% a pouhé 3% uvádějí vztah neharmonický.

Respondentky pocházející u úplně dysfunkční rodiny uvádějí v 82% harmonický vztah a v 18% neharmonický. Zde vyšel stejný výsledek jako u otázky č. 16, která zjišťovala způsob řešení partnerských konfliktů. Dávám tyto dvě otázky do souvislosti, protože v harmonickém vztahu jsou konflikty lépe řešeny a stejně tak pokud problémy zůstávají nedořešeny, může to mít souvislost i s disharmonií vztahu.

Otázka č. 20: Má Váš partner podobné osobnostní vlastnosti a zájmy jako Váš otec?
(charakterové a temperamentové vlastnosti)

Graf 20. Podobnost otce a partnera.

podobnost otce a partnera	ano	ne, partner je jiná osobnost	celkem
funkční	45	24	69
dysfunkční	19	15	34

Tab. 20. Podobnost otce a partnera.

Respondentky pocházející z úplné funkční rodiny uvádí v 65%, že má partner podobné osobnostní vlastnosti a 35% uvádí, že partner je jiná osobnost.

Některé respondentky uvedly kladné i záporné vlastnosti otce, např.:

- 1) rodinný typ, zodpovědný, smířlivý, citlivý, společenský
- 2) cholerik, citově vzdálený, sobec, který dává přednost hospodě a kamarádům

U partnera nejčastěji volily tyto vlastnosti:

- 1) klidný, rodinný typ, citlivý, empatický, vyrovnaný, zodpovědný, spolehlivý, kulturně a sportovně založen, trpělivý, optimista, schopnost prosadit se, nekonfliktní
- 2) samotář, flegmatik, citově nevšímavý, dominantní, nedůvěřivý, nespolečenský, paličatý

Respondentky pocházející z úplně dysfunkční rodiny uvádí v 56%, že má partner podobné osobnostní vlastnosti a 44% uvádí, že partner je jiná osobnost.

Příklady záporných vlastností u otce, pozitivní respondentky neuvedly:

- alkoholik, sobec, citově vydírá, kritický, netolerantní, tvrdohlavý, cholerik, přednost dává hospodě a kamarádům

U partnera uvedly kladné i záporné vlastnosti:

- 1) rodinný typ, projevuje city, zodpovědný, tolerantní, přítel do nepohody, objektivní, intelektuál, pracovitý, vyrovnaný, klidná duše
- 2) neprůbojný, méně zásadový, nepomáhá v domácnosti, cholerik

4.6 Shrnutí výsledků výzkumu

Na základě analýzy získaných dat jsem došla k závěrům, které odpovídají na mé výzkumné otázky:

1) Jaký vliv má komunikace otce v dětství dcery na řešení partnerských konfliktů a problémů v její dospělosti?

Tato výzkumná otázka sleduje, jestli komunikace otce s dcerou nebo v interakci s jinými lidmi měla vliv na komunikaci dcery v partnerských vztazích při řešení konfliktů či problémů.

Komunikaci otce v úplně funkční rodině vnímalo 81% respondentek jako harmonickou a spolupracující, 19% jako soupeřivou a konfliktní. V partnerských vztazích 90% respondentek uvádí, že nejčastěji řeší partnerské konflikty smířením a kompromisem, u 10% respondentek zůstávají nedořešeny.

Komunikaci otce v úplně dysfunkční rodině uvádí 41% respondentek jako harmonickou a spolupracující a 59% jako soupeřivou a konfliktní. V partnerských vztazích 82% řeší partnerské konflikty a problémy většinou smířením či kompromisem a v 18% zůstávají většinou nedořešeny.

V rodinách funkčních převažuje komunikace harmonická a spolupracující, to očekávaně pozitivně ovlivňuje i komunikaci v partnerských vztazích, většina respondentek se shoduje, že řeší problémy a konflikty konstruktivně. Velmi zajímavě dopadly respondentky pocházející z rodiny dysfunkční, v těchto rodinách převládá konfliktní či soupeřivá komunikace,

přítom v partnerských vztazích většina dokáže řešit problémy kompromisem. Na tuto skutečnost musí mít vliv tedy více aspektů. Jedním z nich může být vzdělání, ženy jsou racionálnější, méně náchylné k manipulaci, dále roli mohou sehrát povahové rysy, pokud máme mírnější povahu, jsme více schopni přistoupit ke kompromisům, dalším aspektem, může být dobrý příklad někoho blízkého, některé ženy z mého výzkumného vzorku dávaly za vzor dědečka. Je dost možné, že i vlastní vůle udržet příjemné prostředí domova a vyvarovat se nepříjemných zážitků z dětství mohou mít na tento výsledek vliv.

2) Má otcovo poskytování pocitu bezpečí a jistoty po stránce emocionální v dětství dcery, vliv na citovou spokojenost v partnerském vztahu v její dospělosti?

Pocit bezpečí a jistoty pocívalo od otce 75% respondentek pocházejících z úplné funkční rodiny a 25% tento pocit nemělo. V partnerských vztazích je citově spokojeno 59% a spíš spokojeno 35% respondentek, celkově tedy 94% a spíš nespokojeno je 6% respondentek, nespokojená není žádná.

Respondentkám z úplné dysfunkční rodiny poskytoval otec pocit bezpečí a jistoty pouze ve 26% a 74% uvádí, že neposkytoval. V partnerském vztahu je citově spokojeno 73% respondentek, spíš spokojeno 6%, spíš nespokojeno 18% a nespokojené jsou 3%.

Potřeba bezpečí a jistoty je základem pro budování identity, snižuje psychické problémy, jako je úzkost, pomáhá vytvářet důvěru k jiným lidem apod. Je také podstatné, jestli dítěti chybí pocit bezpečí a jistoty už v samém začátku svého života nebo mnohem později. Děti totiž daleko lépe zvládají ve svém životě citové otřesy a jsou sociálně přizpůsobivější, pokud prožily počátek svého života v citově vřelém prostředí. Tento fakt může hrát u mého vzorku respondentek, pocházejících z dysfunkčních rodin, velkou roli, a proto jsou ženy v partnerských vztazích spokojeny.

3) Je větší pravděpodobnost, že si žena najde partnera podobných osobnostních vlastností a zájmů jako měl její otec?

Respondentky z úplných funkčních rodin zastávají názor v 54%, že jejich partner má podobné osobnostní vlastnosti a zájmy jako jejich otec, 46% se shoduje, že jejich partner je jiná osobnost.

Respondentky z úplných dysfunkčních rodin se přiklánějí k názoru, že jejich partner má podobné osobnostní vlastnosti a zájmy jako jejich otec v 56% a 44% si myslí, že partner je jiná osobnost.

V obou podskupinách se potvrdilo, že si ženy ve většině vybírají partnery podobných vlastností, i když výsledky nejsou příliš rozdílné, navíc je pochopitelné, že pokud ženy měly konfliktní vztahy s otcem, chtějí najít partnera odlišných vlastností. Žena je však svou orientační rodinou velmi ovlivněná a má tendenci přebírat do své nové rodiny vzorce té původní.

4) Má vztah s otcem v dětství vliv na celkovou harmonii či disharmonii partnerského vztahu v dospělosti?

Respondentky z úplných funkčních rodin měly v dětství v 59% blízký citový vztah se svým otcem, pozitivní, ale méně citově blízký 29%, 6% uvedlo, že mezi nimi panovala rivalita a 6% mělo formální, citově vzdálený vztah, negativní nevedla žádná.

Partnerský vztah vnímá 97% z nich jako harmonický a 3% jako neharmonický.

Respondentky z úplných dysfunkčních rodin uvedly v 18% vztah s otcem jako blízký citový, pozitivní, ale méně citově blízký 35%, 12% přiznává, že mezi nimi panovala rivalita, 20% mělo vztah formální, citově vzdálený a 15% negativní.

Partnerský vztah vnímá většina, tedy 82%, jako harmonický a 18% jako neharmonický.

Respondentky z funkčních rodin jsou na tom, co se týče blízkých citových vztahů s otcem podstatně lépe, ale i tak mají obě podskupiny celkově pozitivní vztahy se svým otcem. Podle teorie citové vazby, tvoří citový vztah základ pro další blízké vztahy, zakládá se na důvěře (Matějček, 2003). Pokud většina respondentek měla blízký nebo pozitivní vztah se svým otcem v dětství, nehrozilo riziko odmítnutí, nebyly vystaveny riziku citové deprivace, zvyšuje se taktéž šance na vytvoření harmonického partnerského vztahu v dospělosti, jak výsledky šetření dokazují.

Cílem této práce bylo analyzovat výzkumný problém, jak ovlivňuje vztah s otcem v dětství kvalitu života v partnerských vztazích současných mladých žen. Provedené šetření potvrdilo, že blízký či pozitivní vztah s otcem v dětství má vliv na kvalitu partnerského vztahu dcer. Odlišné rodinné prostředí z hlediska funkčnosti přineslo v některých výsledcích jednoznačně rozdílné postoje otců k výchově. Celkově se otec z funkční rodiny více zajímá o potřeby své dcery než otec z rodiny dysfunkční, tudíž i výsledky kvality života dcer

v partnerských vztazích jsou lepší. Potvrdilo se, že dcera vyhledává partnery podobných osobnostních vlastností, jako má otec a jen v malém měřítku se nechá ovlivnit nějakým jiným mužským vzorem.

Kvalita partnerských vztahů mých respondentek je na velmi dobré úrovni. A to, i když ženy z dysfunkčních rodin vykazovaly v některých případech velmi odlišné výsledky, co se týče horší kvality vztahu s otcem. Mé vysvětlení je takové, že pro tyto ženy bylo podstatné, že vyrůstaly v rodině úplné. Většina jich v dotazníku totiž uvedla, že měla s otcem blízké nebo pozitivní vztahy. I když se jim otec nevěnoval tolik jako otec ženám v rodinách funkčních, má to jistě nesporně velký význam na kvalitu partnerských vztahů. Další argument bych uvedla délku vztahu. Průměrná délka vztahu mých respondentek je 9 let., což vypovídá o určité stabilitě ve vztazích. Pokud žena nemá nebo není schopna stabilního vztahu, důvod můžeme hledat v její původní rodině v raném vztahu s rodiči, zvláště, jak teorie uvádějí, ve vztahu s otcem. Třetím argumentem bych uvedla vzdělání. Překvapilo mě mile, že většina žen měla střední školu s maturitou, VOŠ nebo VŠ. To také svědčí o určitém rodinném zázemí, o racionalitě žen, které má na partnerské vztahy vliv.

Vzhledem k malému vzorku respondentů nelze závěry nějak zevšeobecňovat, podaly však zajímavé informace o této problematice vztah otec – dcera.

Jednoznačně výzkum potvrdil význam úplné funkční rodiny na kvalitu života dítěte. Výsledky této podskupiny byly vyrovnané, nepřinášely žádné extrémní výkyvy hodnot.

5 PŘÍNOS PRÁCE PRO PRAXI

Práci bych viděla přínosnou pro učitele, sociální pedagogy a všechny, kteří pracují s rodinami, s dětmi nebo mládeží. Taktéž samotným rodičům jak otcům, tak matkám. Tato práce se nezabývá odtrženě pouze otcem a dcerou, ale v kontextu s rodinným prostředím, ve vzájemných vztazích otec – dítě – matka.

Vztah otce k dětem je třeba stále zdůrazňovat, aby se stal věcí stejně přirozenou, jako se stal vztah matky a dítěte.

Aby děti vytvářely v dospělosti harmonické a stabilní vztahy, k tomu potřebují dobré rodinné zázemí. Pokud děti dobré vztahy v rodině nemají, nebo pokud rodinné prostředí není ideálním pro formování rodičovských postojů, tady by měla přijít na řadu škola, učitelé, nebo další volnočasové instituce, kde by dítě mohlo najít vhodné vzory. V mém výzkumu se potvrdilo, že jen malé procento respondentek mělo jiný mužský vzor než otce. Ale pokud nastává situace, že rodinné prostředí nefunguje, dítě potřebuje najít jiný pozitivní vzor a v tomto případě je škola vhodným místem, vždyť dítě zde tráví nejvíc času. Škola by se měla více zabývat problematikou rodičovství již u nejmenších dětí, tedy i v mateřských školách. Učitelé by měli být více vnímavější a mít snahu pomoci dětem, které mají problémy a ne je přehlížet, nebo se jim dokonce vyhýbat.

Je jasné, že dítě potřebuje hlavně příklad svých rodičů a nemůžeme jejich odpovědnost přenášet na školy, ale je to možnou prevencí, jak pomoci dalším generacím být k rodičovství, ke své úloze matky či otce důslednější. Je třeba s dětmi mluvit o partnerských vztazích, o funkčním prostředí rodiny v rámci hodin rodinné výchovy i např. v družině.

Pro nastávající nebo stávající rodiče se pořádají různé kurzy rodičovství, pořádají se semináře rodinných konstelací. To je všechno moc hezké, jenže můj názor je takový, že těchto kurzů a seminářů využívá více těch zodpovědných, my však musíme přesvědčit i ty méně zodpovědné. Zde bych viděla jako určitou pomoc povinné kurzy rodičovství pro nastávající rodiče, možná by to pomohlo předejít určitým těžkostem. Tyto kurzy by však musely mít určitou úroveň, aby nastávajícím rodičům byly aspoň trochu užitečné.

Přesto si myslím, že nejlepší prevencí by bylo zkvalitnění vyučovacích hodin rodinné výchovy na školách, formou her, scének, aby děti mohly rozebírat, co se jim v rodině nelíbí, sami vyzkoušet navrhnout vhodné řešení apod.

Myslím si, že je to jedna z možností preventivní péče, jak dětem vysvětlit, že rodina, partnerství a rodičovství musí stát na pevných základech, že jde o naši budoucnost a zodpovědnost vůči společnosti.

ZÁVĚR

V teoretické části práce analyzuji postoj otce k rodičovství. Přicházím s názory, které popisují vnímání otcovství dnes a v minulosti. Zabývám se okolnostmi, které mají vliv na utváření vztahu mezi otcem a dítětem, blíže pak mezi otcem a dcerou. Těmito okolnostmi, které spolu úzce souvisí, uvádím vlastní rozhodnutí stát se otcem, rodinné prostředí a jeho kvalitu, řešení péče o dítě po rozvodu, případně střídavé péče jako nejlepší způsob udržení blízkých vztahů, pokud mohou partneři vytvořit vhodné podmínky.

Dále se věnuji vztahu otce a dcery z psychoanalytického hlediska např. neuspokojené potřeby z dětství, rodičovské dyády nebo rodičovské komplexy. Všechny tři teorie se shodují v jednom, že vztahy v orientační rodině ovlivňují partnerské vztahy dětí v dospělosti.

V praktické části jsem zjišťovala, jak ovlivňuje vztah s otcem v dětství kvalitu života v partnerských vztazích současných mladých žen. Konkrétně žen v období posledních 2/3 mladé dospělosti, tedy ve věku 25 – 35 let. Výsledky byly analyzovány a porovnány mezi ženami pocházejícími z úplných rodin funkčních a dysfunkčních. Provedené šetření prokázalo, že vztah s otcem v dětství ovlivňuje partnerské vztahy v dospělosti.

Tato práce má za úkol objasnit význam otce v životě dítěte. Ukázat, jaké škody napáchá ve vývoji dcery otcova nepřítomnost či neangažovanost ve výchově a naopak, jaké výhody přináší dnešní aktivní otcovství. Být dobrým rodičem není jednoduché ani samozřejmé. Připomínám, že rodičovství by mělo přijít tehdy, kdy si to žena i muž přejí. Pro dítě je ideální přítomnost obou rodičů, protože jeden nikdy nemůže nahradit toho druhého, pouze jej zastoupit. Stejně tak rozvodem rodičů nedochází k ukončení rodičovství. Hlavním cílem by mělo být vychovat jedince zdravého, zodpovědného, schopného začlenit se do společnosti a být jí prospěšný.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Monografie:

- [1] BURGESSOVÁ, A. *Návrat otcovství*. 1. vyd. Brno: JOTA, 2004. 218 s. ISBN 80-7217-296-4.
- [2] ČECHOVÁ, B. Táta zase frčí. *Rodina a škola*, 2008, roč. 55, č. 6, s. 10-11.
- [3] DUDOVÁ, R. Rozvod a otcovství v České republice. In DUDOVÁ, R.; HASTRMANOVÁ, Š. *Otcové, matky a porozvodová péče o děti*. 1. vyd. Praha: SOÚ AV ČR, 2007, s. 20-40.
- [4] HELUS, Z. *Psychologie pro střední školy*. 3. vyd. Praha: Fortuna, 2003. 120 s. ISBN 80-7168-876-2.
- [5] CHMELÁŘOVÁ, H. Tátové v historii. In PLESKOVÁ, K.; SEDLÁČEK, L. (Ed.). *Aktivní otcovství*. Brno: Nesehnutí Brno, 2008, s. 24-33.
- [6] KRAMULOVÁ, D. Jsme tři a všechno je najednou jinak.... *Děti a my*, 2010, roč. 40, č. 1, s. 41-42.
- [7] KRAMULOVÁ, D. Táta v akci. *Děti a my*, 2009, roč. 39, č. 4, s. 20-23.
- [8] KRATOCHVÍL, S. *Manželská terapie*. 1. vyd. Praha: AVICENUM, 1985. 235 s. 08-021-85.
- [9] KRAUS, B. *Základy sociální pedagogiky*. 1. vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-383-3.
- [10] BACHÁROVÁ, G. Dovolte si chyby ve výchově. *Děti a my*, 2010, roč. 40, č. 7-8, s. 6-9.
- [11] LACINOVÁ, L.; ŠKRDLÍKOVÁ, P. *Dost dobří rodiče aneb Drobné chyby ve výchově dovoleny*. Praha: Portál, 2008. 160 s. ISBN 978-80-7367-442-7.
- [12] LEMAN, K. *Na otci záleží*. 1. vyd. Praha: Návrat domů, 2008. ISBN 978-80-7255-175-0.
- [13] LIPINSKÁ, K. Jak matka ovlivní celý váš život. Otec a dcera. *Děti a my*, 2009, roč. 39, č. 3, s. 28-29.
- [14] MATĚJČEK, Z.; DYTRYCH, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. 1. vyd. Praha: Grada, 2002. 128 s. ISBN 80-247-0332-7.
- [15] MATĚJČEK, Z. *Rodiče a děti*. 1. vyd. Praha: AVICENUM, 1986. 336 s. 08-011-86.
- [16] MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1. vyd. Praha: SLON, 1993. ISBN 80-901424-7-8.

- [17] MOŽNÝ, I. *Rodina a společnost*. 2. vyd. Praha: SLON, 2008. 324 s. ISBN 978-80-86429-87-8.
- [18] MUSIL, J. V.; MUSILOVÁ, M. *Sociografie: milieusociogram, v sociálně pedagogické a psychologické diagnostice, metodická příručka nejen pro mimoškolní výchovu 3*. 1. vyd. Olomouc: Jiří Musil – Psychologická a výchovná poradna, 2008. 184 s. ISBN 978-80-903449-5-2.
- [19] PONĚŠICKÝ, J. *Fenomén ženství a mužství. Psychologie ženy a muže, rozdíly a vztahy*. 2. vyd. Praha: TRITON, 2004. ISBN 80-7254-374-1.
- [20] RHEINWALDOVÁ, E. *Rodičovství není pro každého*. 1. vydání. Praha: Motto, 1993. 176 s. ISBN 80-901338-4-3.
- [21] ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 2. vyd. Praha: Portál, 2006. 390 s. ISBN 80-7367-124-7
- [22] SATIROVÁ, V. *Knih o rodině*. 1. vyd. Praha: Práh, 1994. ISBN 80-901325-0-2.
- [23] SEDLÁČEK, L. *Mateřští otcové?* In JAVORSKÁ, Z.(Ed.). *Sborník z konference Aktivní rodičovství*. Brno: Nesehnutí Brno, 2009, s. 8-10.
- [24] SOBOTKOVÁ, I. *Rodičovství. Lékař přítelem*, 2009, roč. 1, č. 1, s. 36-38.
- [25] TĚTHALOVÁ, M. *Jsme rodiče na směny. Děti a my*, 2009, roč. 39, č. 2, s. 40-41.
- [26] VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie. Dětství, dospělost, stáří*. 1. vyd. Praha: Portál, 2000. 528 s. ISBN 80-7178-308-0.
- [27] ZOJA, L. *Soumrak otců, archetyp otce a dějiny otcovství*. Praha: Prostor, 2005. 308 s. ISBN 80-7260-145-8.

Internetové zdroje:

- [28] BAKALÁŘ, E. *Nadchází soumrak otců? Spravedlnost dětem* [online]. 2008. [cit. 11. 4. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=331>
- [29] ČERNÁ, P. *Rozvod, otcové a děti: diplomová práce. Spravedlnost dětem* [online]. 26. 7. 2000. [cit. 12. 4. 2011]. Dostupný z WWW: <http://www.iustin.cz/art.asp?art=36>
- [30] KOUCKÁ, P. *Když rodí muž. Respekt.cz* [online]. 22. 11. 2009. [cit. 27. 3. 2011]. Dostupný z WWW:

- <http://respekt.ihned.cz/c1-39130230-kdyz-rod-muz>. ISSN 1801-1446.
- [31] ŠULOVÁ, L. Partnerské vztahy, manželství a rodičovství. In Sborník z kongresu Pardubice 2007. *Společnost pro plánování rodiny a sexuální výchovu* [online]. 2007. [cit. 12. 4. 2011]. Dostupný z WWW:
<http://www.planovanirodiny.cz/view.php?cisloclanku=2008020102>
- [32] ČSÚ. Sňatků i narozených dětí ubývá [online]. 14. 3. 2011 [22. 4. 2011]. Dostupný z WWW:
<http://www.czso.cz/csu/csu.nsf/informace/coby031411.doc>
- [33] ČSÚ. Živě narozené děti mimo manželství podle pořadí v letech 1950 - 2009 [online]. 3. 3. 2011 [cit. 22. 4. 2011]. Dostupný z WWW:
<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4032-10>
- [34] ČSÚ. Rozvody podle počtu nezletilých dětí z rozvedených manželství v letech 1957 - 2009 [online]. 3. 3. 2011 [cit. 22. 4. 2011]. Dostupný z WWW:
<http://www.czso.cz/csu/2010edicniplan.nsf/p/4032-10>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČSÚ Český statistický úřad

VOŠ Vyšší odborná škola

VŠ Vysoká škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

<i>Graf 1. Rozdělní respondentek podle funkčnosti rodiny orientační.....</i>	<i>39</i>
<i>Graf 2. Rozdělení respondentek podle věku.....</i>	<i>40</i>
<i>Graf 3. Rozdělení respondentek podle vzdělání.....</i>	<i>41</i>
<i>Graf 4. Rozdělení respondentek podle soužití ve společné domácnosti.....</i>	<i>43</i>
<i>Graf 5. Vztah s otcem v dětství.....</i>	<i>44</i>
<i>Graf 6. Kontakt s otcem v současnosti.....</i>	<i>45</i>
<i>Graf 7. Ovlivnění jiným mužským vzorem než otcem v dětství.....</i>	<i>46</i>
<i>Graf 8. Komunikace otce v dětství.....</i>	<i>48</i>
<i>Graf 9. Poskytování pocitu bezpečí a jistoty v dětství.....</i>	<i>49</i>
<i>Graf 10. Věnování pozornosti v dětství.....</i>	<i>50</i>
<i>Graf 11. Povzbuzení či kritika od otce v dětství.....</i>	<i>51</i>
<i>Graf 12. Svěřování se otci v dětství.....</i>	<i>52</i>
<i>Graf 13. Otcovo chápání problémů a starostí v dětství.....</i>	<i>53</i>
<i>Graf 14. Náročnost otcových požadavků v dětství.....</i>	<i>54</i>
<i>Graf 15. Délka vztahu s partnerem.....</i>	<i>56</i>
<i>Graf 16. Řešení partnerských konfliktů a problémů.....</i>	<i>57</i>
<i>Graf 17. Společné zájmy, záliby s partnerem.....</i>	<i>58</i>
<i>Graf 18. Citová spokojenost v partnerství.....</i>	<i>59</i>
<i>Graf 19. Vztah s partnerem.....</i>	<i>60</i>
<i>Graf 20. Podobnost otce a partnera.....</i>	<i>61</i>

SEZNAM TABULEK

<i>Tab. 1. Rozdělní respondentek podle funkčnosti rodiny orientační.....</i>	<i>39</i>
<i>Tab. 2. Rozdělení respondentek podle věku.....</i>	<i>40</i>
<i>Tab. 3. Rozdělení respondentek podle vzdělání.....</i>	<i>41</i>
<i>Tab. 4. Rozdělení respondentek podle soužití ve společné domácnosti.....</i>	<i>43</i>
<i>Tab. 5. Vztah s otcem v dětství.....</i>	<i>44</i>
<i>Tab. 6. Kontakt s otcem v současnosti.....</i>	<i>45</i>
<i>Tab. 7. Ovlivnění jiným mužským vzorem než otcem v dětství.....</i>	<i>46</i>
<i>Tab. 8. Komunikace otce v dětství.....</i>	<i>48</i>
<i>Tab. 9. Poskytování pocitu bezpečí a jistoty v dětství.....</i>	<i>49</i>
<i>Tab. 10. Věnování pozornosti v dětství.....</i>	<i>50</i>
<i>Tab. 11. Povzbuzení či kritika od otce v dětství.....</i>	<i>51</i>
<i>Tab. 12. Svěřování se otci v dětství.....</i>	<i>52</i>
<i>Tab. 13. Otcovo chápání problémů a starostí v dětství.....</i>	<i>53</i>
<i>Tab. 14. Náročnost otcových požadavků v dětství.....</i>	<i>54</i>
<i>Tab. 15. Délka vztahu s partnerem.....</i>	<i>56</i>
<i>Tab. 16. Řešení partnerských konfliktů a problémů.....</i>	<i>57</i>
<i>Tab. 17. Společné zájmy, záliby s partnerem.....</i>	<i>58</i>
<i>Tab. 18. Citová spokojenost v partnerství.....</i>	<i>59</i>
<i>Tab. 19. Vztah s partnerem.....</i>	<i>60</i>
<i>Tab. 20. Podobnost otce a partnera.....</i>	<i>61</i>

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha I. Dotazník.....	76
--------------------------	----

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

Dotazník

Vážená respondentko,

pokud splňujete tato kritéria:

- věk **25-35 let**,
- **žijete s partnerem/manželem ve společné domácnosti**,
- **vyrůstala jste v dětství s otcem nebo jste byli v kontaktu**,

prosím Vás o pravdivé a úplné vyplnění tohoto dotazníku, který bude sloužit jako podklad pro zpracování výzkumné části bakalářské práce na téma Postoj otce k rodičovství a jeho vliv na kvalitu života dcery v partnerských vztazích. Zdůrazňuji, že tento dotazník je zcela anonymní a informace z něj použiji pouze pro již zmíněné výzkumné účely.

V dotazníku buď vyberete odpověď, nebo doplníte. V případě elektronického vyplňování dotazníku, Vaši vybranou odpověď označte např. hvězdičkou*.

Děkuji za Vaši spolupráci,

Bičánková Petra.

1. Pocházíte z rodiny (*pokud jste žila minimálně do 14-15 let v rodině*):

- úplné funkční
- úplné dysfunkční (*neharmonické*)
- neúplné (*žila jste jen s jedním rodičem*)
- doplněné (*pokud jste žila i s nevlastním rodičem*)

2. Váš věk

3. Dosažené vzdělání

- základní
- střední bez maturity
- střední s maturitou
- vyšší odborné

vysokoškolské

4. V současné době žijete ve společné domácnosti

s manželem

s partnerem

5. Jaký jste měla v dětství vztah se svým otcem?

blízký citový vztah

pozitivní, ale méně citově blízký

panovala mezi námi rivalita

formální, citově vzdálený

negativní

6. V současné době s otcem udržujete kontakt?

ano, máme blízké vztahy

ano, ale pouze formální (*když něco potřebuji, v případě svátků – narozenin, kvůli vnoučatům apod.*)

kontakt nevyhledávám

kontaktu se vyhýbám, nejsem ráda v jeho přítomnosti

7. Vyskytoval se ve Vašem dětství jiný mužský vzor než Váš otec, který by víc ovlivnil kvalitu života v partnerských vztazích v dospělosti? (*např. bratr, dědeček, otčí, učitel...*)

ano, (*uved'te kdo a v čem Vás konkrétně ovlivnil v partnerských vztazích*)

ne

8. Komunikaci otce ve Vašem dětství vnímáte spíš jako:

harmonickou, spolupracující

soupeřivou, konfliktní

9. Poskytoval Vám otec v dětství pocit bezpečí a jistoty (*podporu*) po stránce emocionální?

ano

ne

10. Věnoval Vám otec v dětství pozornost? (*zajímal se, co děláte ve volném čase, o Vaše záliby, zájmy, o školu, trávili jste spolu různým způsobem volný čas...*)

ano

ano, ale minimálně

ne

11. Máte pocit, že Vás otec v dětství víc:

povzbuzoval

kritizoval

12. Svěřovala jste se otci v dětství s problémy a starostmi, které Vás trápily?

ano

spíš ano

spíš ne

ne

13. Chápal otec Vaše problémy a starosti?

ano

spíš ano

spíš ne

ne

14. Měl na Vás otec v dětství náročné požadavky? *(Měla jste pocit, že na ně nestačíte, nebo jste musela vydávat velké úsilí, abyste je zvládla)*

ano

spíš ano

spíš ne

ne

15. Jak dlouhý je Váš vztah se současným partnerem? *(Pokud jste manželé, uveďte celou dobu trvání vztahu, 7 let partnerství+3 roky manželství tzn. 10 let)*

16. Jak nejčastěji řešíte ve Vašem vztahu partnerské konflikty a problémy:

většinou smířením, kompromisem

většinou zůstávají nedořešeny *(vzniká tak větší napětí a vyčítání v sebeobraně...)*

17. Máte s partnerem společné zájmy, záliby, kterým se věnujete ve volném čase?

převážně ano

převažují spíš individuální zájmy, ale dokážeme si udělat čas i na ty společné

spíš ne

ne

18. Jste ve vztahu s partnerem citově spokojená?

- ano
- spíš ano
- spíš ne
- ne

19. Vnímáte celkově Váš vztah s partnerem spíš jako:

- harmonický
- neharmonický

20. Má Váš partner podobné osobnostní vlastnosti a zájmy jako Váš otec? (*charakterové a temperamentové vlastnosti*)

- ano
- ne, partner je jiná osobnost (*doplňte, v čem se významně liší*)

Děkuji Vám za vyplnění dotazníku!